

INDUSTRIJSKA POLITIKA EUROPSKE UNIJE I REPUBLIKE HRVATSKE

Turković, Tomislav

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Karlovac University of Applied Sciences / Veleučilište u Karlovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:128:315798>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-20**

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
Karlovac University of Applied Sciences

Repository / Repozitorij:

[Repository of Karlovac University of Applied Sciences - Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
POSLOVNI ODJEL
SPECIJALISTIČKI DIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ
POSLOVNO UPRAVLJANJE

TOMISLAV TURKOVIĆ

**INDUSTRIJSKA POLITIKA EUROPSKE UNIJE I
REPUBLIKE HRVATSKE**

ZAVRŠNI RAD

Karlovac, listopad 2021.

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
POSLOVNI ODJEL
SPECIJALISTIČKI DIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ
POSLOVNO UPRAVLJANJE

TOMISLAV TURKOVIĆ

**INDUSTRIJSKA POLITIKA EUROPSKE UNIJE I
REPUBLIKE HRVATSKE**

ZAVRŠNI RAD

Kolegij: Globalna ekonomija i održivi razvoj

Mentor: dr. sc. Branko Wasserbauer, prof.v.š.

Matični broj studenta: 0619418013

Karlovac, listopad 2021.

SAŽETAK

Industrija kao pokretač razvoja i rasta vrlo je bitna za ekonomski stabilnu, bogatu i neovisnu Europsku Uniju stoga je pozornost usmjerena upravo na ovu granu gospodarstva. Industrijska proizvodnja u ukupnom gospodarstvu Europske unije čini više od 20%. Industrijska politika jedna je od ključnih inicijativa strategije Europa 2020 i 2030, a njeni korijeni datiraju još iz 1992. godine kada je Ugovorom iz Maastrichta industrijska politika dobila i svoj naziv. Prema novom članku 130., "zajednica i države članice moraju osigurati da postoje uvjeti potrebni za osiguranje konkurentnosti Zajednice". Europska unija nastoji mjerama industrijske politike doprinijeti stvaranju modernije industrije u kojoj se koriste tehnološki napredna rješenja u procesu proizvodnje. Također se zalaže za potporu poduzetništvu, uključujući i mala i srednja poduzeća. Bitno je i istaknuti prednosti te promovirati konkurentnost industrije Europske unije prema ostatku svijeta. Mjere se donose na razini Europske unije, ali i na nacionalnim razinama.

Pojedine gospodarske krize znatno utječu kako na cjelokupnu globalnu industriju tako i na razvoj industrije Europske unije, ali i Republike Hrvatske. Gospodarske svjetske krize, kada se dogode, snažno pogađaju brojna gospodarstva unutar Europske unije stoga je potrebno stvoriti jedinstveno konkurentsko tržište i deregulirati poslovno okruženje, posebno za male i srednje poduzetnike, te poticati njihovu internacionalizaciju i pojednostaviti zakonodavstvo i administrativne procedure kako bi poduzetnici mogli što veći dio poslovanja posvetiti razvoju proizvoda i usluga i na taj način postati konkurentniji obzirom da su oni nositelji svakog pojedinog gospodarstva. Posebna pozornost se pridaje dodatnom obrazovanju kako bi se gospodarski rast mogao temeljiti na znanju i inovacijama.

Ključne riječi: industrijska politika, industrija, gospodarstvo, Europska unija

SUMMARY

Industry, as a driver of development and growth, is very important for an economically stable, rich and independent European Union, so attention is focused on this branch of economy. Industrial production accounts for more than 20% of the total economy of the European Union. Industrial policy is one of the key initiatives of the Europe 2020 and 2030 strategies, and its roots date back to 1992, when the Maastricht Treaty gave industrial policy its name. Under the new Article 130, "the Community and the Member States must ensure that the conditions necessary to ensure the competitiveness of the Community exist". The European Union seeks to contribute to the creation of a modern industry with industrial policy measures in which technologically advanced solutions are used in the production process. It is also committed to supporting entrepreneurship, including small and medium-sized enterprises. Additionally, it is important to highlight the advantages and promote the competitiveness of the European Union industry towards the rest of the world. Measures are adopted at the level of the European Union, but also at national levels.

Both the entire global industry and the development of the industry of the European Union, as well as the Republic of Croatia, are significantly affected by individual economic crises. Global economic crises, when they occur, strongly influence many economies within the European Union. Consequently, it is necessary to create a single competitive market and deregulate the business environment, especially for small and medium-sized enterprises. It is also necessary to encourage their internationalization and simplify legislation and administrative procedures so enterprises can dedicate themselves to the development of products and services and thus become more competitive, which is necessary because they are the bearers of each individual economy. Special attention is paid to additional education so that economic growth can be based on knowledge and innovation.

Keywords: industry policy, industry, economy, European union

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1.1. PREDMET I CILJ RADA.....	2
1.2. IZVORI PODATAKA I METODE SAKUPLJANJA.....	2
1.3. SADRŽAJ I STRUKTURA RADA.....	2
2. VAŽNOST EUROPSKE UNIJE U GOSPODARSKOJ EKONOMIJI.....	3
2.1. POVIJESNI RAZVOJ EUROPSKE UNIJE.....	3
2.2. GOSPODARSKI ZNAČAJ EUROPSKE UNIJE.....	12
2.3. INDUSTRIJA U EUROPSKOJ UNIJI.....	22
3. OPĆA NAČELA INDUSTRIJSKE POLITIKE EUROPSKE UNIJE.....	28
3.1. STANJE I PROBLEMI INDUSTRIJE U EUROPSKOJ UNIJI.....	28
3.2. ANALIZA INDUSTRIJSKE STRATEGIJE.....	33
3.3. INDUSTRIJSKE POLITIKE U DRŽAVAMA ČLANICAMA EUROPSKE UNIJE	37
4. INDUSTRIJSKA POLITIKA REPUBLIKE HRVATSKE.....	42
4.1. STANJE I PROBLEMI INDUSTRIJE U REPUBLICI HRVATSKOJ.....	43
4.2. INDUSTRIJSKA STRATEGIJA REPUBLIKE HRVATSKE.....	48
4.3. PERSPEKTIVA RAZVOJA INDUSTRIJE REPUBLIKE HRVATSKE.....	51
5. ZAKLJUČAK.....	53
POPIS LITERATURE.....	55
POPIS SLIKA, GRAFIKONA I TABLICA.....	59

1. UVOD

Pojam industrijske politike predstavlja „svaki tip intervencije ili vladine politike kojim se nastoji poboljšati poslovno okruženje ili usmjeriti ekonomske aktivnosti prema sektorima, tehnologijama ili zadacima za koje se očekuje da nude bolje izgleda za ekonomski rast ili društveno blagostanje“¹. Industrijska politika Europske unije sastoji se od horizontalnih i vertikalnih mjera iako je naglasak industrijske politike Europske unije na horizontalnim mjerama. Horizontalne mjere uključuju jačanje jedinstvenog tržišta Unije, a među njih ubrajamo i poboljšanje infrastrukture, lakši pristup financijama za poslovne subjekte, politike tržišnog natjecanja, tržišta rada, obrazovanja i osposobljavanja. Vertikalnim mjerama Komisija želi ukazati na mogućnosti brzorastućeg područja djelovanja kao perspektivu industriji Europske unije, a to su napredne tehnologije, bioindustrija, industrija čistih plovila i vozila, kao i industrija pametnih mreža.

Usljed pojedinih kriza u industriji je prisutan pad investicija, ali i brojne zapreke u pristupu financijama u svim zemljama članicama. Smanjena su financijska ulaganja, a brojne tvornice su pod pritiskom od zatvaranja. Države članice imaju vrlo složena zakonodavstva, a administrativna opterećenja se rješavaju presporo. Također, od značajne je važnosti poboljšanje djelotvornosti i učinkovitosti javne uprave kao jedne od ključnih značajki rasta. Europska unija kao jedan od svjetskih lidera u proizvodnji automobila, aeronautici i inženjeringu i kemikalija mora dodatno poduprijeti oporavak gospodarskog rasta i radnih mjesta.

¹ Jovančević, R. (2020.): *Ekonomika i ekonomske politike Europske unije*, Zagreb, str. 331

1.1. PREDMET I CILJ RADA

Tema ovog rada je „Industrijska politika Europske unije i Republike Hrvatske“. U ovom radu žele se istaknuti najvažnije značajke industrijske politike i strategije Europske unije i Republike Hrvatske. Kroz sažeti prikaz stanja i problema industrije Europske unije ukazat će se na mogućnosti koje gospodarstvo Unije ima u svijetu te istaknuti probleme u industriji. Analizom Europske industrijske strategije žele se iskazati najvažniji ciljevi europskog gospodarskog napretka do 2030. godine. Neke od država članica imaju akcijske planove koje su pokrenule unutar svojih industrijskih politika, a kojima nastoje potaknuti rast, inovacije i razvoj, ali i ukloniti administrativne barijere. U radu će biti prikazano stanje i problemi s kojima se suočava industrija Europske unije, kao i Republike Hrvatske, te ukazati na perspektive razvoja. Industrijskom strategijom Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020. godine bile su utvrđene smjernice za rast i razvoj te povećanje konkurentnosti gospodarstva, kao i strateški ciljevi. Smjernice za rast i razvoj također su utvrđene i u Nacionalnoj razvojnoj strategiji Republike Hrvatske do 2030. godine.

1.2. IZVORI PODATAKA I METODE SAKUPLJANJA

Podaci su prikupljeni iz stručnih knjiga i članaka, kao i sa službenih stranica Europske unije. Na službenim stranicama Unije dostupni su brojni službeni dokumenti koji sadrže mnogo statističkih podataka. Analizom navedenih statističkih podataka istaknute su neke od najvažnijih činjenica i zaključaka vezanih za industriju Europske unije.

1.3. SADRŽAJ I STRUKTURA RADA

Rad je sačinjen od pet poglavlja. U uvodnom dijelu opisani su ciljevi i predmet rada. U drugom dijelu prikazana je povijest razvoja Europske unije te iskazana njena važnost u globalnoj ekonomiji te najbitnije gospodarske značajke zbog kojih je Europska unija jedna od najvažnijih svjetskih gospodarskih sila. Sljedeće poglavlje opisuje najvažnija načela industrije politike Europske unije i analizu industrijske strategije, kao i stanje i probleme s kojima se države članice susreću. U četvrtom poglavlju opisana je industrijska politika Republike Hrvatske, stanje industrije u navedenom državi, kao i perspektiva razvoja. U zaključku su istaknuti najvažniji zaključci i ciljevi industrijske politike.

2. VAŽNOST EUROPSKE UNIJE U GOSPODARSKOJ EKONOMIJI

2.1. POVIJESNI RAZVOJ EUROPSKE UNIJE

Razvoj Europske unije započeo je nakon okončanja dvaju svjetskih ratova (I. i II. svjetski rat) kako bi se uspostavio dugotrajni mir i ojačalo europsko gospodarstvo koje je pretrpjelo značajne gubitke. Najveći povod i ideja vodilja u nastanku Europske unije upravo je bilo to da se više ne ponove razaranja i strahote koje su bile posljedica obaju svjetskih ratova. Materijalni gubici su bili ekstenzivni, a milijuni ljudi su izgubili radna mjesta. Došlo je rušenja tvornica i velikog dijela cestovnih i željezničkih kanala kojima se dotad prevozila roba. Skupina entuzijasta, koje danas nazivamo „pionirima Europske unije“, smatrali su da se „samo ujedinjena Europa može othrvati izazovima vremena“². Nadalje, smatrali su da je za razvoj Europe u tom trenutku najznačajnije integrirano europsko gospodarstvo. Na taj se način Europa mogla suočiti s poslijeratnim izazovima. Njihovi ideali su bili blagostanje i ujedinjena Europa. Skupinu „pionira Europske unije“ sačinjavali su ljudi različitih zanimanja, a oni su: Konrad Adenauer, Joseph Bech, Johan Beyrer, Winston Churchill, Alcide De Gasperi, Nicole Fontaine, Walter Hallstein, Ursula Hirschmann, Nilde Iotti, Marga Klompé, Anna Lindh, Sicco Mansholt, Melina Mercuori, Jean Monnet, Robert Schuman, Paul-Henry Spaak, Altiero Spinelli, Simone Veil, Louise Weiss, Helmut Kohl i François Mitterand³.

Vijeće Europe, najstarija europska organizacija, osnovano je 5. svibnja 1949. godine u Londonu s ciljem i željom da se u Europi učvrste zaštita ljudskih prava, demokracija i vladavina prava kako se više ne bi ponovili ratovi ovakvih razmjera⁴. Utemeljilo ga je deset europskih država, a to su: Danska, Belgija, Francuska, Luksemburg, Irska, Nizozemska, Italija, Norveška, Ujedinjeno Kraljevstvo i Švedska. Prva sjednica Vijeća odvijala su u Strasbourgu, gdje mu se i danas nalazi sjedište. Robert Schuman je dana 9. svibnja 1950. godine prema prijedlogu Jean Monneta iznio „Schumanovu deklaraciju“, odnosno deklaraciju o kreiranju ujedinjene Europe⁵. Ovaj je datum vrlo značajan jer se svake godine slavi kao Dan Europe. U deklaraciji se predlaže

² Jovančević, R. (2005.): Ekonomski učinci globalizacije i Europska unija, Zagreb, str. 161

³ Europska komisija: Povijest Europske unije, Dostupno na: https://europa.eu/european-union/about-eu/history_hr, (25. kolovoz 2021.)

⁴ Ministarstvo vanjskih i europskih poslova: Općenito o Vijeću Europe, Dostupno na: <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi0/multi-org-inicijative/vijece-europe/opcenito-o-vijecu-europe/>, (25. kolovoz 2021.)

⁵ Banožić, H. (2019.): Geneza Europske unije, diplomski rad, Osijek, str. 2

osnivanje Europske zajednice za ugljen i čelik, a 1950. godine šest europskih zemalja osnivaju Europsku zajednicu za ugljen i čelik (EZUČ). Zemlje osnivačice su: Njemačka, Francuska, Belgija, Italija, Nizozemska i Luksemburg, a prvim predsjednikom Visokog tijela Europske zajednice za ugljen i čelik imenovan je Jean Monnet⁶. Pariškim ugovorom, potpisanim 18. travnja 1951. godine, nastojalo se stvoriti zajedničko tržište za ugljen i čelik, a upravo se na taj način željelo izbjeći nove moguće ratne sukobe. Europska zajednica za ugljen i čelik predstavlja neovisnu organizaciju za upravljanje strateškim resursima, čelikom i ugljenom.

Temeljni dokument Europske unije je i Ugovor iz Rima, potpisan 25. ožujka 1957. godine. Stupanjem na snagu 1. siječnja 1958. godine osnovane su Europska ekonomska zajednica (EEZ) i Europska zajednica za atomsku energiju (EURATOM). Glavni je cilj Europske ekonomske zajednice bio da se gospodarska suradnja koju su države članice tada imale za ugljen i čelik proširi i na druga područja, kao i suradnju na postizanju integracije i gospodarskog rasta trgovinom⁷. Ovime se željela postići sve bolja povezanost među državama, a zajedničkim djelovanjem postići sve bolji gospodarski napredak i poboljšati uvjeti života građana⁸. Upravo ovim nastojanjima težilo se smanjiti i gospodarske i socijalne razlike koje su nastale između različitih regija. Države članice potpisivanjem Ugovora jamčile su i da će se pridržavati načela povelje Ujedinjenih naroda. Između šest država članica uspostavljena je carinska unija i temelji za stvaranje zajedničkog tržišta kojim bi se potom omogućilo slobodno kretanje roba, usluga, kapitala i ljudi. Zajedničkim tržištem nastojalo se promijeniti uvjete trgovanja i proizvodnje te je služilo kao korak prema političkom ujedinjenju Europe⁹. Potpisivanjem ugovora postupno su se usklađivale i gospodarske politike država članica. Zajedničke politike koje su Ugovorom utvrđene su poljoprivredna te trgovinska i prometna politika. Nastojalo se stvoriti jedinstveno gospodarsko područje slobodnog tržišnog natjecanja. Zabranjene su državne subvencije i ograničavajući ugovori kojima se može utjecati na trgovinu između država članica. Između šest država članica ukinute su kvote i carinske pristojbe, ali je i uspostavljena zajednička carinska tarifa za uvoze izvan EEZ-a i tako su zamijenjene prethodne tarife različitih država¹⁰. Zajednička trgovinska politika uspostavljena je na razini cijele EEZ. Navedenim ciljevima

⁶ Ministarstvo vanjskih i europskih poslova: Hrvatska i Europska unija, Dostupno na: <http://www.mvep.hr/hr/hrvatska-i-europska-unija/o-europskoj-uniji/iz-povijesti/>, (25. kolovoz 2021.)

⁷ Europska unija: Ugovor iz Rima (EEZ), Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=LEGISSUM%3Axy0023>, (25. kolovoz 2021.)

⁸ Europska komisija: Ugovor iz Rima, Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=LEGISSUM%3Axy0023>, (25. kolovoz 2021.)

⁹ Ibid.

¹⁰ Ibid.

također se težilo očuvati mir i slobodu te ukazati drugim zainteresiranim državama za ulazak u Uniju kako bi zajedničkim nastojanjima i snagama mogli postići veći gospodarski utjecaj u svijetu.

Europska zajednica za atomsku energiju imala je za cilj razvoj i istraživanje nuklearne energije, odnosno doprinos uspostavljanju i razvoju europske nuklearne industrije¹¹. Nuklearna energija bi se koristila u industriji, ali također bi se i opskrba istom značajnije unaprijedila. Izuzetno je bitno da se provode sve potrebna sigurnosne norme kako ne bi niti na koji način bilo ugroženo stanovništvo. Države članice morale su međusobno omogućiti širenje prikupljenih tehničkih znanja te omogućiti administrativno jednostavnija ulaganja u postrojenja i osnivanje zajedničkih poduzeća. Vrlo bitan cilj bio je i osiguranje opskrbe nuklearnim gorivom i rudama za korisnike u Uniji. Nuklearno gorivo trebalo se koristiti u točno određene svrhe kako ne bi došlo do zloupotrebe.

Europska komisija konstituirana je 1. siječnja 1958. godine, a prvi joj je predsjednik bio Walter Hallstein. Tri mjeseca kasnije, odnosno 19. ožujka iste godine, održana je i prva sjednica Europskog parlamenta na kojoj je predsjedao Robert Schuman.

Dio preostalih država Europe su 1958. godine osnovale Europsku asocijaciju slobodne trgovine (EFTA) kako bi međusobno sklopile ugovor o slobodnoj trgovini robe. EFTA-u su osnovale Austrija, Norveška, Danska, Portugal, Ujedinjeno Kraljevstvo, Švedska i Švicarska. Kasnije se pridružuju i Finska, Island te Lihtenštajn. Međutim, EFTA je bila u znatno slabijem položaju od EEZ i samim time je mogla privući više ulaganja. Mnogim državama koje su kasnije ušle u Europsku uniju automatski je prestalo članstvo u EFTA-i. Značajniji gospodarski rast započinje 1960-ih godina, a na isti je značajno utjecalo i smanjenje, odnosno neplaćanje carinskih troškova u međusobnoj trgovini između država članica. Sporazum o udruživanju Europske zajednice za ugljen i čelik i Europske zajednice za atomsku energiju u jednu zajednicu, odnosno Ekonomsku zajednicu (EZ) potpisan je 8. travnja 1965. godine, a naziva se još i Ugovorom iz Bruxellesa, čijim se stupanjem na snagu 1. srpnja 1967. godine ukidaju carine između država članica.

¹¹ Novosel, N.: Ugovor o osnivanju Europske zajednice za atomsku energiju (EURATOM) i buduće obveze Republike Hrvatske, Dostupno na: https://inis.iaea.org/collection/NCLCollectionStore/_Public/44/128/44128526.pdf, str.40, (25. kolovoz 2021.)

Prvo značajnije proširenje dogodilo se dana 1. siječnja 1973. godine kada su u EEZ pristupili Ujedinjeno Kraljevstvo, Danska i Irska. Nakon brojnih previranja u razdoblju od 1973. do 1975. godine bilo je potrebno uložiti značajna financijska sredstva kojima bi se potpomognuo razvoj slabije razvijenih područja. Grčka se pridružuje 1981. godine, a 1986. godine Španjolska i Portugal. Ova navedena godina značajna je i zato što su Jedinstvenim europskim aktom, potpisanim 17. veljače u Luksemburgu i 28. veljače u Haagu, stvoreni temelji za stvaranje jedinstvenog tržišta.

Dana 1. studenog 1993. godine na snagu stupa Ugovor o Europskoj uniji i njime su utkani pravi temelji Unije. Naziva se još i Ugovorom iz Maastrichta prema gradu u kojem ga je potpisalo dvanaest država 7. veljače 1992. godine, a to su bile: Francuska, Njemačka, Belgija, Danska, Italija, Irska, Grčka, Nizozemska, Portugal, Španjolska, Luksemburg i Ujedinjeno Kraljevstvo. Najznačajnija činjenica jest da je tada osnovana Europska unija, a Europska ekonomska zajednica preimenovana je u Ekonomsku zajednicu (EZ). Nadalje, radi „zaštite zajedničkih vrijednosti, temeljnih interesa i neovisnosti Unije utemeljene su zajednička vanjska i sigurnosna politika“¹². Unija kao glavna organizacija u tom je trenu sačinjena od tri postojeće organizacije: Europske zajednice za ugljen i čelik, Europske ekonomske zajednice i Europske zajednice za atomsku energiju. Ovim Ugovorom su osnovani Europski sustav središnjih banaka i Europska središnja banka (ESB), kojoj je osnovni i glavni cilj održavanje stabilnosti cijena. Bliskija suradnja država članica u područjima unutarnjih poslova i pravosuđa građanima donosi dodatnu zaštitu, a uvedeno je i europsko državljanstvo. Ovime se omogućuje slobodno kretanje među državama članicama i boravak u njima¹³. Također su postavljeni i temelji za uvođenje eura, odnosno jedinstvene europske valute.

¹² Europska središnja banka: Pet činjenica koje trebate znati o Ugovoru iz Maastrichta, Dostupno na: https://www.ecb.europa.eu/explainers/tell-me-more/html/25_years_maastricht.hr.html, (25. kolovoz 2021.)

¹³ Ibid.

Ugovorom o Europskoj uniji točno su određene tri vremenske faze Unije¹⁴, a to su:

- 1. faza (1.7.1990. – 31.12.1993.) – slobodno kretanje kapitala među državama članicama
- 2. faza (1.1.1994. – 31.12.1998.) – unaprijeđena suradnja središnjih banaka i bolja usklađenost ekonomskih politika između država članica
- 3. faza (1.1.1999. do danas) – provođenje jedinstvene monetarne politike od strane Europske središnje banke i postupno uvođenje eura.

Prije uvođenja eura svaka država mora ispuniti određene propisane kriterije, tako zvane Maastrichtske kriterije. Navedeni kriteriji odnose se na stabilnost cijena i stope inflacije, visinu državnog duga i kamatnih stopa te na stabilnost tečaja. Svaka država članica ima obvezu uvođenja eura kad postigne navedene kriterije.

Maastrichtski kriteriji glase¹⁵:

- država mora održavati stabilnost tečaja, odnosno tečaj domaće valute mora ostati unutar raspona fluktuacije najmanje posljednje dvije godine
- prosječna stopa inflacije ne smije biti viša od 1,5 postotnih bodova od prosječne stope inflacije u tri države članice s najstabilnijim cijenama
- godišnji proračunski manjak države ne smije biti veći od 3 % BDP-a
- državni dug ne smije biti veći od 60 % BDP-a
- dugoročna kamatna stopa ne smije biti viša za 2 postotna boda od kamatne stope tri države članice s najstabilnijim cijenama.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Ibid.

Ukoliko neka država želi postati članicom Unije prije samog pristupanja mora ispuniti određene kriterije za pristupanje nazvane još i „kriterijima iz Kopenhagena“. Utvrđeni su 1993. godine na sastanku Europskog vijeća i sa čelnicima država članice Unije utvrđeno je da će u članstvo Europske unije primiti samo države koje ispune navedene kriterije, a to su:

- „stabilnost institucija koje jamče demokraciju, vladavinu prava, ljudska prava te poštivanje i zaštitu manjina“
- „funkcioniranje tržišnoga gospodarstva i sposobnost nošenja s konkurentskim pritiscima i tržišnim zakonitostima unutar Unije“
- „funkcioniranje tržišnoga gospodarstva i sposobnost nošenja s konkurentskim pritiscima i tržišnim zakonitostima unutar EU-a“.¹⁶

Dana 1. svibnja 1999. godine na snagu stupa i Ugovor iz Amsterdama¹⁷ kojim su se dopunili i tehnički izmijenili postojeći Ugovor o Europskoj uniji i Ugovor o Europskoj zajednici. Dio Ugovora o Europskoj uniji postaje i sporazum o socijalnoj politici. Države članice se također potiče i na pojačanu suradnju uz pojedine uvjete kojima se dodatno unaprjeđuju interesi i poštuju načela Unije.

Ugovor iz Nice koji stupa na snagu 1. veljače 2003. godine bio je priprema za novo proširenje Unije. Radi lakšeg prihvaćanja novih država članica u Uniju bilo je potrebno provesti reforme institucija.

Najvažniji zaključci Ugovora iz Nice¹⁸ odnose se na:

- sastav institucija (Vijeće Europske Unije, Europska komisija, Europski parlament i Sud Europske unije)
- način odlučivanja u Vijeću Europske unije
- uspostavu i važnost Eurojust-a (tijelo zaslužno za borbu protiv ozbiljnih zločina i kriminalnih radnji).

¹⁶ Službeni list Europske unije: Kriteriji za pristupanje, Dostupno na: https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/accession_criteria_copenhagen.html?locale=hr, (26. kolovoz 2021.)

¹⁷ Ugovor iz Amsterdama je potpisan 02. listopada 1997. godine.

¹⁸ Službeni list Europske unije: Ugovor iz Nice, Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=legissum%3Axy0012>, (25. kolovoz 2021.)

Europskoj Uniji godine 1995. pristupaju Švedska, Finska i Austrija. Schengenska konvencija stupa na snagu 1995., a zapravo je dopuna Schengenskom sporazumu kojeg su 1985. godine potpisali Luksemburg, Belgija, Francuska, Nizozemska i Njemačka¹⁹. Schengenskim sporazumom omogućeno je slobodno kretanje ljudi, bez putovnica ili osobnih iskaznica, unutar država koje su prihvatile ovaj sporazum. Konvencijom su utvrđeni „propisi i jamstva za uspostavu područja bez unutarnjih graničnih kontrola“²⁰.

Sljedeće veliko proširenje Europske unije dogodio se 1. svibnja 2004. godine kada Uniji pristupaju Cipar, Češka, Estonija, Latvija, Litva, Mađarska, Malta, Poljska, Slovačka i Slovenija. Nakon njih sljedeće pristupaju Bugarska i Rumunjska 1. siječnja 2007. godine²¹. Ugovorom iz Lisabona, koji je na snagu stupio 2009. godine, su „Europskom parlamentu dane nove zakonodavne ovlasti učinivši ga tako ravnopravnim s Vijećem ministara u donošenju odluka koje se odnose na rad EU-a i način trošenja novca“²². Bitno je napomenuti da se reformira i način djelovanja i donošenja odluka institucija Europske unije. Ovim ugovorom se želi modernizirati Unija na način da se pojačava participacija građana u ukupnom odlučivanju, ali se pojačala i demokratska jednakost. Povelju o temeljnim pravima su 7. prosinca 2000. godine u Nici potpisali i proglasili Europski parlament, Vijeće i Komisija. Povelja je nastala zbog toga što je bilo potrebno temeljna prava, poput socijalnih, građanskih, političkih i gospodarskih, objediniti u jedan službeni dokument.

Kao 28. članica naposljetku u Uniju ulazi 1. srpnja 2013. godine i Republika Hrvatska. Vrlo je važno napomenuti da danas Europska unija više ne broji 28 članica već 27 jer je iz Unije izašlo Ujedinjeno Kraljevstvo²³ 31. siječnja 2020. godine. Nekoliko država je trenutno u procesu ili pregovorima oko pristupanja Uniji, a to su Republika Sjeverna Makedonija i Albanija kao zemlje kandidatkinje. Bosna i Hercegovina i Kosovo trenutno imaju status zemalja potencijalnih kandidatkinja za ulazak u Uniju, a pregovori traju sa Srbijom, Crnom Gorom i Turskom.

¹⁹Europska komisija: Schengen (sporazum i konvencija), Dostupno na: https://eur-lex.europa.eu/summary/HR/schengen_agreement, (26. kolovoz 2021.)

²⁰ Ibid. Europska komisija: Schengen (sporazum i konvencija)

²¹ Ministarstvo vanjskih i europskih poslova: Hrvatska i Europska unija, Dostupno na: <http://www.mvep.hr/hr/hrvatska-i-europska-unija/o-europskoj-uniji/iz-povijesti/>, (25. kolovoz 2021.)

²² Europski parlament: EP nakon Ugovora iz Lisabona: važnija uloga u oblikovanju Europe, Dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/hr/powers-and-procedures/the-lisbon-treaty>, (25. kolovoz 2021.)

²³ Procedura izlaska države članice iz Europske unije se službeno pokreće aktivacijom članka 50. Lisabonskog ugovora.

Slika br. 1: Zemlje članice Europske unije

Izvor: https://europa.eu/european-union/about-eu/easy-to-read_hr,

(preuzeto: 26. kolovoz 2021.)

Europska unija zapravo je započela od ekonomske zajednice kojom se željelo pospješiti gospodarstvo između zemalja članica, a danas osim važnih političkih pitanja i odluka obuhvaća i zaštitu okoliša, pitanja klimatskih promjena, kao i pitanja vezana uz migracije i zaštitu stanovništva. Uniji je 2012. godine dodijeljena i Nobelova nagrada za mir upravo iz razloga što već 70 godina osigurava trajni mir, potiče pomirenje, demokraciju i snažno zagovara ljudska prava. Osim poticanja dobrobiti građana i jezične i kulturne raznolikosti, snažno se bori protiv isključenosti i diskriminacije. Slogan Unije glasi „ujedinjeni u različitosti“. Također se može i napomenuti da je Unija danas primjer najveće svjetske integracije i uspješan model povezivanja mnogo različitih država i naroda. Jedinствена europska valuta euro danas se koristi u 19 država, a njome se ukupno koristi preko 340 milijuna građana Unije²⁴. Euro je postao druga svjetska valuta kojom se najviše trguje. Jedan od najbitnijih ciljeva je i „održivi razvoj na temelju uravnoteženog gospodarskog rasta i stabilnosti cijena, visoko konkurentno tržišno gospodarstvo s punom zaposlenosti i društvenim napretkom te zaštita okoliša“²⁵. Značajno je i jačanje ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije, ali i poticanje solidarnosti među državama članicama. Unija snažno potiče razvoj tehnologije i znanosti.

²⁴ Europska unija: EU kratko, Dostupno na: https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_hr, (25.kolovoz 2021.)

²⁵ Ibid.

2.2. GOSPODARSKI ZNAČAJ EUROPSKE UNIJE

Europska komisija zalaže se za održivo i konkurentnije gospodarstvo koje će imati manje štetne posljedice na okoliš, a to nastoji postići održivim financiranjem. Ovakvim načinom financiranja u obzir se uzimaju odluke i savjeti o novčanim ulaganjima što bi dugoročno dovelo do sve većih ulaganja u održive projekte i proizvodne aktivnosti. Cilj je prelazak na nisko ugljično poslovanje. Na taj način bi se resursi u proizvodnji efikasnije iskorištavali što bi uvelike doprinijelo oporavku i otpornosti gospodarstva. Također bi se smanjio i negativan utjecaj na klimatske promjene²⁶. Mjerama koje su donesene za razdoblje do 2050. godine Unija bi trebala postati svjetski predvodnik u postavljanju standarda za održivo financiranje²⁷. Ovime se također želi postići i klimatska neutralnost, a ulagačima se predlaže preusmjeravanje novčanih sredstava u održivije tehnološke procese i pogone. Europska komisija je donijela i Akcijski plan za kružno gospodarstvo. Za ostvarenje navedenih ciljeva potrebno je izdvojiti gotovo 180 milijardi eura godišnjih ulaganja.

Glavni ciljevi do 2030. godine su²⁸:

- smanjenje emisije stakleničkih plinova za 40%
- upotreba najmanje 27% obnovljivih izvora u proizvodnji
- ušteda 30% energije u odnosu na predviđeni poslovni plan.

²⁶ Institut za društveno odgovorno poslovanje: Održive financije: Akcijski plan Komisije za zelenije i čišće gospodarstvo, Dostupno na: <http://www.idop.hr/hr/dop-trendovi/zanimljivosti/odrzivo-financiranje/odrzive-financije-akcijski-plan-komisije-za-zelenije-i-cisce-gospodarstvo/>, (26. kolovoz 2021.)

²⁷ Europska komisija: Održivo financiranje i taksonomija EU-a: Komisija poduzima daljnje korake za usmjeravanje novca u održive aktivnosti, Dostupno na: https://ec.europa.eu/croatia/news/sustainable_finance_and_eu_taxonomy_commission_takes_further_steps_to_channel_money_towards_sustainable_activities_hr, (26. kolovoz 2021.)

²⁸ Ibid. Institut za društveno odgovorno poslovanje: Održive financije: Akcijski plan Komisije za zelenije i čišće gospodarstvo

Slika br. 2: Kružno gospodarstvo

Izvor: Djelo autora, (Podaci: Europska komisija (2017.): Industrija u Europi, dostupno na: http://knjiznica.sabor.hr/pdf/E_publicacije/Industrija%20u%20Europi.pdf)

Europska unija također se zalaže i za razvoj održivog „plavog“ gospodarstva koji objedinjava djelatnosti usko povezane s morima, oceanima i morskim obalama. Moguće je ponuditi definiciju po kojoj „plavo gospodarstvo Europske unije obuhvaća sve djelatnosti i sektore povezane s oceanima, morima i obalama, neovisno o tome jesu li izravno uvjetovani morskim okolišem (kao što su pomorski promet, morski prehrambeni proizvodi, proizvodnja energije) ili su vezani za kopno (na primjer luke, brodogradilišta, obalna infrastruktura)“²⁹. U plavom gospodarstvu zaposleno je više od 4,5 milijuna ljudi, a ukupni promet iznosi više od 650 milijardi eura³⁰. Ulaganja su potrebna u nove inovativne tehnologije kojima bi se očuvala biološka raznolikost te smanjio utjecaj štetnih posljedica na klimu. More i oceani imaju bogatu biološku raznolikost, a resursi koji se pritom vade ponajviše se koriste u proizvodnji hrane.

²⁹ Europska komisija: Europski zeleni plan: razvoj održivog plavog gospodarstva u Europskoj uniji, Dostupno na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hr/ip_21_2341, (28. kolovoz 2021.)

³⁰ Ibid.

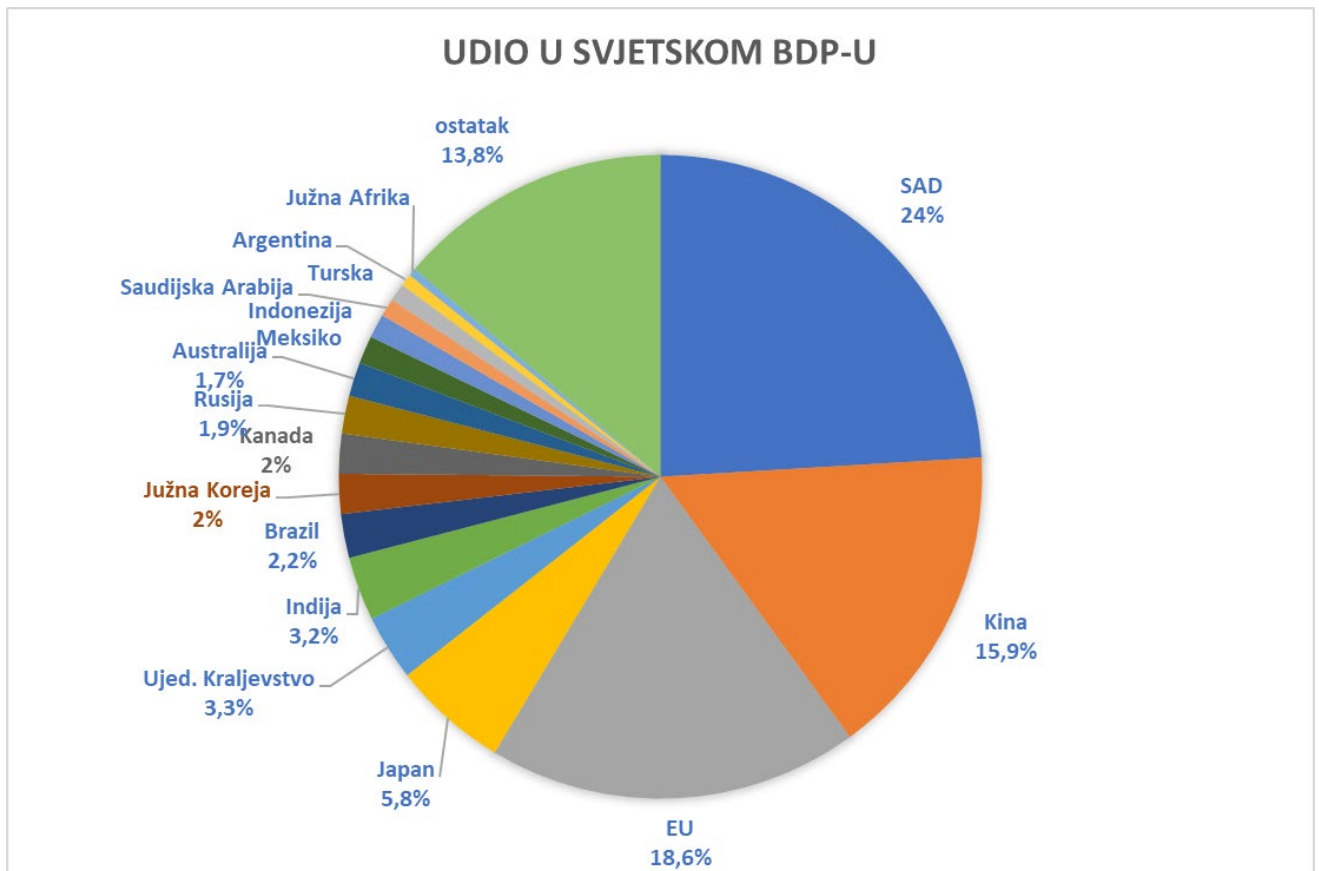
More i oceani također imaju izniman kapacitet za iskorištavanje energije, poput plime i oseke i valova. Potencijal je i u razvoju inovativnije ribolovne opreme potrebne u ribolovstvu, kao i u uzgajanju morskih algi. Ukoliko se navedeni potencijali krenu dobro iskorištavati potaknut će se otvaranje novih radnih mjesta.

Europska unija jedna je od najvećih gospodarskih sila u svijetu, iako čini samo 6,9% svjetskog stanovništva. Osim snažnog gospodarstva, Unija je i svjetska trgovinska sila. U 2019. godini 28 država članica ukupno je proizvelo robe i pružilo usluga u iznosu od 16,4 bilijuna eura³¹. Između država članica Europske unije odvija se gotovo 64% ukupne trgovine Unije³². Kako bi gospodarstvo nesmetano djelovalo veliku ulogu u cjelokupnom procesu ima i promet, odnosno prometna infrastruktura. Europska unija nastoji poboljšati mrežu teretnog, ali i putničkog prometa. Istaknuta politika Unije je i prometna politika jer se njome potiče učinkovit, siguran i čist prijevoz diljem Europe, čime se dodatno osnažuje gospodarstvo. Izuzetno je bitno napomenuti i da Europska unija potiče razvoj održivog gospodarstva i potrošnju energije iz obnovljivih izvora.

³¹ Europska unija. Gospodarstvo, Dostupno na: https://europa.eu/european-union/about-eu/figures/economy_hr, (26. kolovoz 2021.)

³² Ibid.

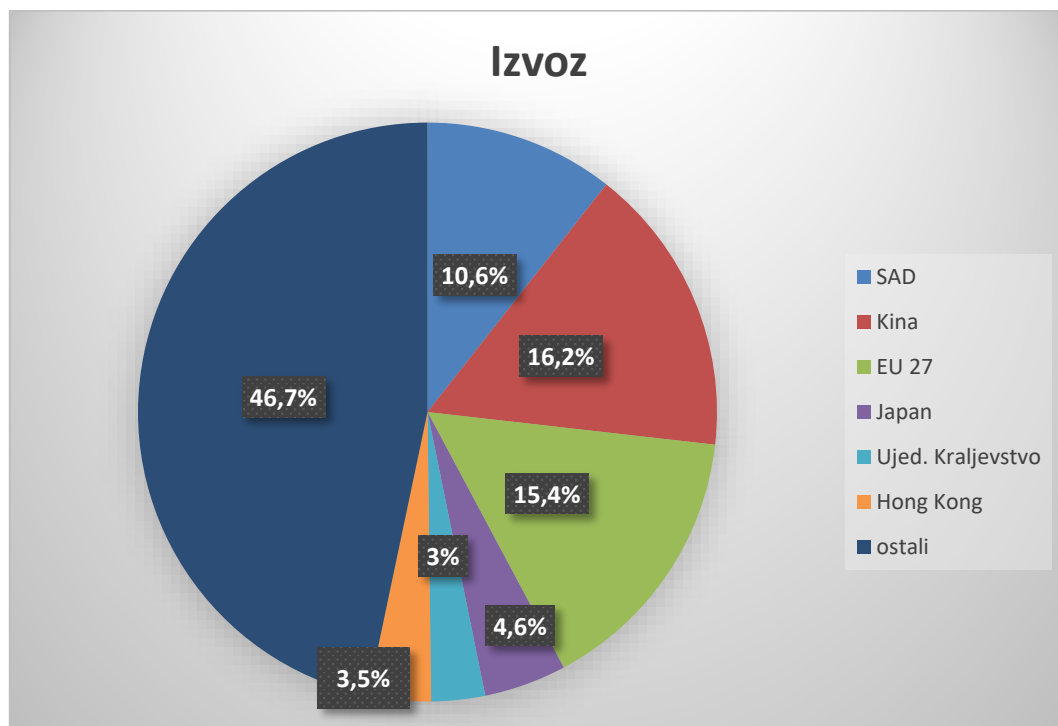
Grafikon br. 1: Udio BDP-a Europske unije u svjetskom BDP-u u 2018. godini

Izvor: Djelo autora, (Podaci: Eurostat)

Prema dostupnim podacima koje je objavio Eurostat 2018. godine Europska unija je u svjetskom bruto domaćem proizvodu (u nastavku BDP) sudjelovala s 18,6%. Ispred nje su jedino prednjačile Sjedinjene Američke Države s udjelom od 24%. Iza Unije ostaje i Kina s udjelom od 15,9%. Upravo ovaj podatak i prikaz na grafikonu ukazuje na izražen gospodarski značaj Europske unije u svijetu.

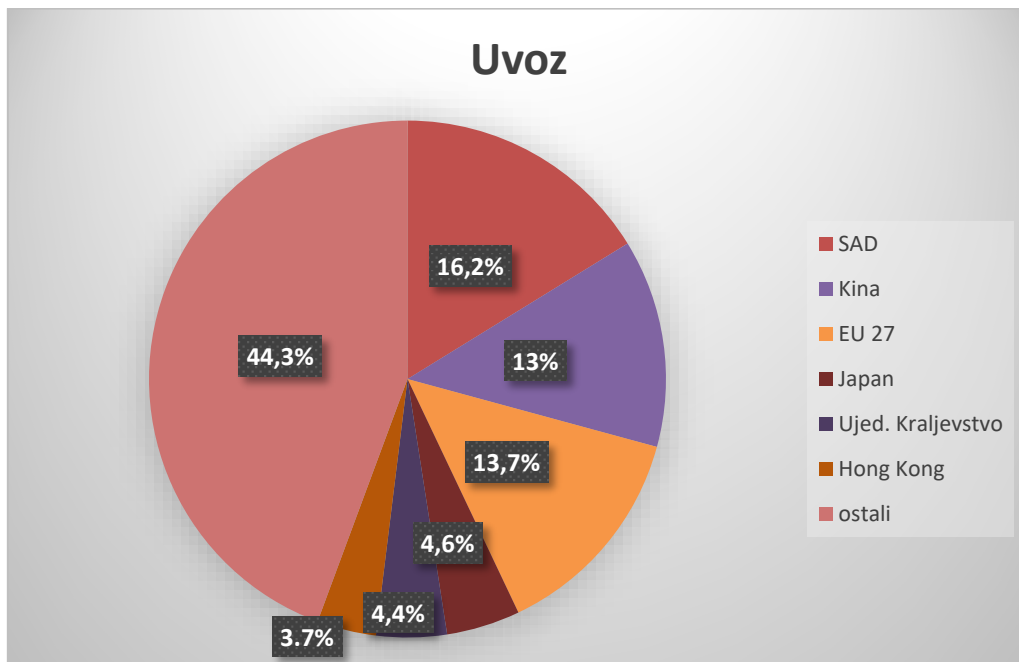
Grafikon br. 2: Udio izvoza Europske unije u ukupnom svjetskom izvozu u 2019. godini

Izvor: Djelo autora, (Podaci: Eurostat)

U ukupnom svjetskom izvozu 2019. godine Europska unija (uključeno 27 država članica) sudjeluje s 15,4%. Ispred Unije nalazi se samo Kina s 16,2% ukupnog svjetskog izvoza. Podatak da su Kina, SAD i EU 27 sudjelovali s ukupno 42,2% u ukupnom svjetskom izvozu također ukazuje o koliko se velikim trgovinskim silama u svjetskim razmjerima radi.

Grafikon br. 3: Udio uvoza Europske unije u ukupnom svjetskom uvozu u 2019. godini

Izvor: Djelo autora, (Podaci: Eurostat)

Vrlo je slična situacija i na grafikonu za svjetski uvoz. Od Europske unije koja uvozi 13,7% više uvoze samo Sjedinjene Američke Države i to 16,2%. I u svjetskom uvozu prednjače Kina, SAD i Europska unija, a zajedno čine čak 42,9% ukupnog svjetskog uvoza.

Jedinstveno tržište Europske unije pokretač je gospodarstva jer je njime omogućeno kretanje roba, usluga i ljudi. Mnogim europskim poduzećima je putem jedinstvenog tržišta osigurana stabilnost, ali i mogućnost dolaska i probijanja na svjetsko tržište. Uz pomoć jedinstvenog tržišta građanima Unije omogućeno je više mogućnosti zapošljavanja, ali i veći izbor i dostupnost raznih dobara i usluga. Ovo tržište zapošljava 56 milijuna ljudi i zaslužno je za 70% izvoza robe malih i srednjih poduzeća³³.

Od jedinstvenog tržišta Europska unija ima velika očekivanja za budućnost, a to su³⁴:

- u središtu je nove industrijske strategije
- ključ je uspjeha zelene i digitalne tranzicije
- pokretač je oporavka, rasta i konkurentnosti Unije nakon krize uzorkovane pandemijom virusa COVID-19.

Europsko vijeće i europski parlament donijeli su u travnju 2021. godine Program Europske unije za jedinstveno tržište za razdoblje 2021. – 2027. godine. U ukupnom proračunu programa nalaze se novčana sredstva u iznosu od 4,2 milijarde eura, a u njega su uključene nove inicijative za poboljšanje funkcioniranja jedinstvenog tržišta. Dio aktivnosti koje su se dosad financirale odvojeno potrebno je objediniti i na taj učinkovitije utrošiti novčana sredstva.

„Glavni ciljevi navedenog programa glase³⁵:

- povećanje učinkovitosti jedinstvenog tržišta
- potpora konkurentnosti poduzeća iz Europske unije, posebice malih i srednjih poduzeća
- omogućivanje razvoja visokokvalitetnih europskih standarda
- osnaživanje i zaštita potrošača
- promicanje zdravlja ljudi, životinja i bilja te dobrobiti životinja
- uspostava okvira za financiranje visokokvalitetnih statistika“.

³³ Europsko vijeće: Jedinstveno tržište EU, Dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/deeper-single-market/>, (26. kolovoz 2021.)

³⁴ Ibid.

³⁵ Ibid.

Vrlo značajna snaga gospodarstva Europske unije su mala i srednja poduzeća koja čine 99% svih poduzeća³⁶ zbog čega je njihov opstanak i razvoj izuzetno bitan. Europska komisija je i dokumentom „think small first“ („prvo misliti na malo“) dodatno priznala središnju ulogu koju mala i srednja poduzeća imaju u ukupnom gospodarstvu Europske unije³⁷. Zbog brojnih prednosti koje mala i srednja poduzeća imaju u odnosu na velika, poput potencijala zapošljavanja, fleksibilnosti i dodatne mogućnosti inovacija, Unija želi pojednostaviti procedure i propise te dodatno potaknuti ulagačku poduzetničku klimu i inovacije. Poticanjem kreativnosti i uvođenjem inovacija u svoje poslovanje u mnogim malim i srednjim poduzećima otvaraju se i brojna nova radna mjesta. Poduzetničkim i inovativnim djelovanjem dodatno se pojačava konkurentnost Europske unije na svjetskom tržištu. Razlika između malih i srednjih poduzeća u odnosu na velika je i ta što više brinu o svojim zaposlenicima i nisu spremni na velika otpuštanja već pokušavaju zadržati postojeću radnu snagu. Novčanim ulaganjima pridonose i dugoročnom boljitku lokalnog gospodarstva.

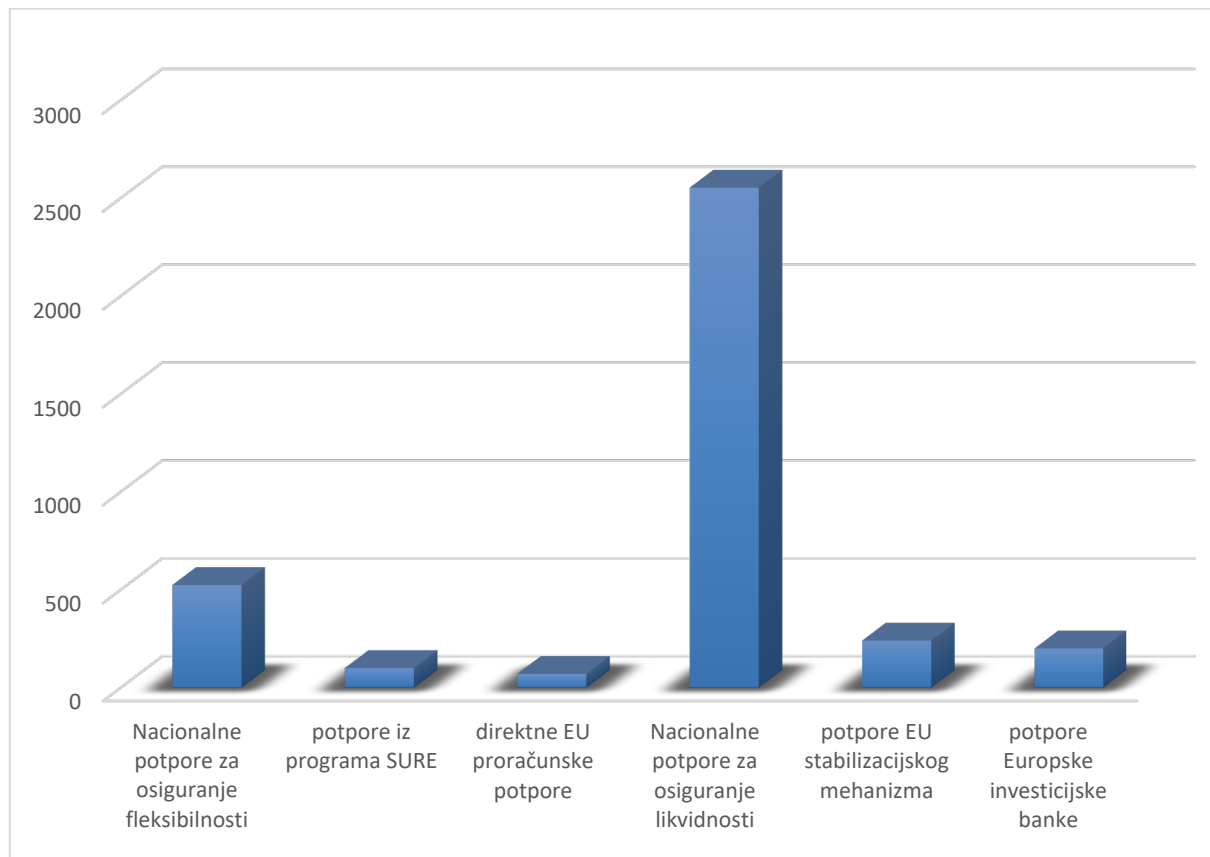
Početak 2020. godine Europsku uniju, kao i cijeli svijet obuhvatila je kriza uzrokovana pandemijom virusa COVID-19. Došlo je do velikih poremećaja na tržištu potražnje za dobrima i uslugama. Zbog zatvorenih granica kretanje dobara i usluga bilo je ograničeno, a također su bili prekinuti i globalni lanci opskrbe. Osim što je kriza snažno utjecala na gospodarstvo, utjecala je i na trgovinu u tolikom mjeri da su se mnoga poduzeća preorijentirala na internetsko poslovanje, a kupnja putem interneta doživjela je značajan rast u svim dobnim skupinama Europljana, a naročito kod mlađih populacija. Gospodarstvo Unije doživjelo je pad od 6,3%, a pad trgovine je iznosio 24% u drugom i trećem tromjesečju 2020. godine. Krizu su snažnije osjetila mala i srednja poduzeća među kojima je njih 60% bilježilo pad prometa što je utjecalo i na gubitak radnih mjesta. Ukupno je izgubljeno 1,4 milijuna radnih mjesta³⁸.

³⁶ Europski parlament: Mala i srednja poduzeća, Dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/63/mala-i-srednja-poduzeca>, (26. kolovoz 2021.)

³⁷ Vrhovec-Žohar K., Klopotan I. (2014.): Mala i srednja poduzeća u EU – izazov uvođenja jedinstvene valute 12 godina poslije, Tehnički glasnik 8, str. 443

³⁸ Europska komisija: Europska industrijska strategija, Dostupno na: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/european-industrial-strategy_hr, (26. kolovoz 2021.)

Grafikon br. 4: Ukupne novčane potpore Europske unije nakon krize uzrokovane virusom COVID-19

Izvor: Djelo autora, (Podaci dostupni na: https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/coronavirus-response/jobs-and-economy-during-coronavirus-pandemic_hr)

Europska unija donosi paket mjera kojima nastoji osnažiti gospodarstvo, ali i zaštititi zdravlje stanovnika. Naime, važno je napomenuti i da je stanovništvo Europe jedno od najstarijih u svijetu i upravo zato je potrebno zaštititi ljude kako bi se daljnje poslovanje moglo odvijati bez težih posljedica. Donesene su mjere poput povećanje proračunskih sredstava za najpogođenije djelatnosti te pružanje pomoći zdravstvenim sustavima. Ukupna novčana vrijednost mjera iznosi 3,7 trilijuna eura³⁹. Na prikazu grafikona može se uočiti da je od ukupnih novčanih potpora najviše novčanih sredstava izdvojeno za održavanje likvidnosti i fleksibilnosti. Potom slijede potpore iz EU stabilizacijskog programa te potpore Europske investicijske banke.

³⁹ Europska komisija: Radna mjesta i gospodarstvo tijekom pandemije koronavirusa, Dostupno na: https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/coronavirus-response/jobs-and-economy-during-coronavirus-pandemic_hr, (26. kolovoz 2021.)

Mjerama se nastoje očuvati i zaštititi radna mjesta. Na razini Unije za razdoblje 2021. - 2027. godine donesen je i najveći paket poticaja u povijesti pod nazivom NextGenerationEU. Taj paket je „instrument privremenog oporavka u vrijednosti većoj od 800 milijardi eura za otklanjanje neposredne gospodarske i socijalne štete uzrokovane pandemijom koronavirusa“⁴⁰. Ovime se nastoji Europu učiniti spremnijom odgovoriti na buduće izazove. Za ublažavanje gospodarskih posljedica uzorkovanih pandemijom virusa COVID-19 najvažniji je mehanizam za oporavak i otpornost kojim će se u iznosu od 723,8 milijardi eura nuditi zajmovi i bespovratna sredstva za ulaganje i reforme. Kako bi države članice mogle povući novčana sredstva iz navedenog moraju detaljno razraditi planove za oporavak i otpornost. Uniji je od značajne važnosti gospodarstvo učiniti otpornijim i održivim.

Prema procjeni Europske komisije predviđanja su da će se europsko gospodarstvo oporaviti brže od očekivanog jer je gospodarska aktivnost premašila očekivanja. Prema procjeni za 2021. godinu očekuje se rast od 4,8%, a u sljedećoj 2022. godini rast od 4,5%⁴¹. Prema procjenama bi se i realni BDP u zadnjem tromjesečju 2021. godine trebao vratiti na iste razine kao i prije krize. Očekivanja su da će navedeni mehanizmi za oporavak doprinijeti procijenjenom gospodarskom rastu.

⁴⁰ Europska komisija: Europski plan oporavka, Dostupno na: https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_hr, (26. kolovoz 2021.)

⁴¹ Ibid. Europska komisija: Radna mjesta i gospodarstvo tijekom pandemije koronavirusa

2.3. INDUSTRIJA U EUROPSKOJ UNIJI

Početak razvoja industrije uobičajeno se smatra početak uporabe parnog stroja u Engleskoj 1784. godine kada je J. Watt, škotski inženjer, parni stroj primijenio u radnom procesu. Tijekom 19. stoljeća početkom uporabe električne energije započela je druga industrijska revolucija, a njenim se početkom smatra uporaba i izgradnja mehanizirane klaonice u Cincinnatiju u Sjedinjenim Američkim Državama 1870. godine. Početkom treće industrijske revolucije smatra se početak upotrebe elektroničkih i informacijsko-komunikacijskih sustava i njihova primjena u automatizaciji u proizvodnim procesima, odnosno izumom PLC-a (Programmable Logic Controller - programibilni logički upravljački uređaj) 1970. godine⁴². Početkom 21. stoljeća najavljena je nova četvrta industrijska revolucija, poznata i pod nazivom „Industrija 4.0“, a zapravo predstavlja strategiju razvoja industrije Njemačke. Istu je predstavila Njemačka kancelarka Angela Merkel kao inicijativu njemačkih znanstvenika i poduzetnika. Navedenom strategijom bi se trebala povećati konkurentnost proizvodne industrije kroz primjenu kibernetičko – fizikalnih sustava (Cyber-Physical System - CPS)⁴³ u industrijskim proizvodnim procesima.

⁴² Ožanić, M. (2019): Povijest industrije – što je to, zašto nam treba i kako ju proučavati, Dostupno na: <http://www.sveopoduzetnistvu.com/index.php?main=clanak&id=193>, (27. kolovoz 2021.)

⁴³ Ibid.

Slika br. 3: Četiri faze industrijske revolucije

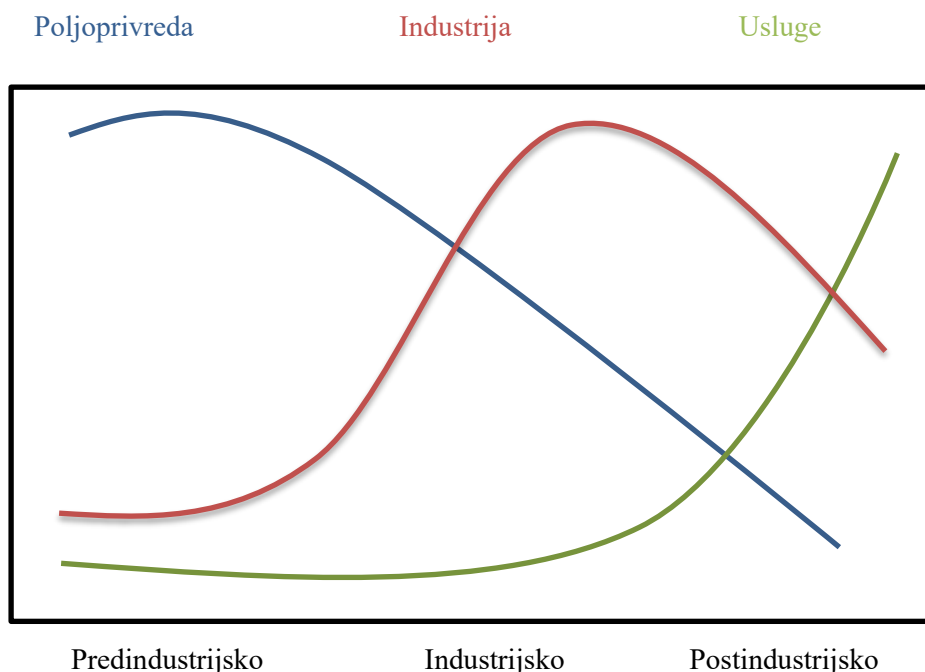

Izvor slike: Čatić, I. (2017): Je li industrija 4.0 doista četvrta industrijska revolucija?, dostupno na: http://www.ipg-society.org/Novosti/I_Catic_Industrija_4_0.pdf,

preuzeto: 27. kolovoz 2021.

Razvoj industrije u državama Europske unije odvijao se u različitim vremenskim razdobljima. Tako se u zapadnim i sjevernim državama članicama industrija razvijala samostalno i pod utjecajem tržišta u razdoblju većem od sto godina, dok se primjerice u Hrvatskoj i državama istočnog bloka (Mađarska, Bugarska, Rumunjska, Poljska i Slovačka) pod utjecajem politike industrija ubrzano razvija nakon Drugog svjetskog rata. U navedenim državama proces industrijalizacije odvijao se ubrzano i prema određenim planovima⁴⁴. Na slici broj 3 prikazan je opći razvoj industrije te kretanje broja zaposlenih po sektorima kroz razdoblja. U predindustrijskom razdoblju veliki dio radne snage baziran je u poljoprivredi. Razvojem industrije radna snaga se preorijentirala u sektor industrije što rezultira rastom industrije i smanjenjem broja zaposlenih u poljoprivredi, a navedeno obilježava industrijsko razdoblje. Razvojem i napretkom tehnologije javlja se pad potrebe za radnom snagom u industriji, odnosno odvija se proces deindustrijalizacije. Sektor usluga kroz predindustrijsko i industrijsko razdoblje ima mali udio zaposlenih u ukupnoj radnoj snazi, ali rastući trend zaposlenja u sektoru usluga odvija se u postindustrijskom razdoblju.

Slika br. 4 : Prikaz kretanja broja zaposlenih u poljoprivredi, industriji i uslugama

Izvor slike: Djelo autora, (Podaci:Herceg, T. (2020.))

⁴⁴ Herceg, T. (2020.): Deindustrijalizacija i njezin utjecaj na ublažavanje buduće krize – slučaj Europske unije, Poslovna izvrsnost, god. XIV (2020) br. 2, Zagreb, str. 94

Proizvodi industrije Europske unije očituju se kao vrlo kvalitetni i izvrsni te su prema tome prepoznati diljem svijeta. Spomenute visoko kvalitetne proizvode uz velika poduzeća proizvode i mali i srednji poduzetnici. Prema podacima iz 2018. godine industrija Europske unije osigurava gotovo 39 milijuna radnih mjesta, a gotovo 89% radnih mjesta odnosi se na prerađivačku industriju⁴⁵. Tijekom zadnjih desetak godina broj radnih mjesta u industriji smanjen je za oko 2,9 milijuna, a ukupna zaposlenost u Europskoj uniji u razdoblju 2008. – 2018. godine povećana je za 5,6 milijuna zaposlenih⁴⁶. Industrija čini 24% ukupnog BDP⁴⁷. U industriji Europske unije koriste se srednje i visoko tehnološka proizvodna rješenja koja europskoj industriji daju prednost u odnosu na konkurente. Neki od primjera takvih industrija su farmaceutska, automobilska, građevinska, kemijska i aeronautička. Europska unija je predvodnik i u područjima najnovijih tehnologija poput biotehnologije, mikro i makroelektronike, nanotehnologije i naprednih materijala⁴⁸.

U ukupnom gospodarstvu Europske unije industrijska proizvodnja sudjeluje s više od 20% i gotovo 80% izvoza robe. Prema dostupnim podacima Eurostata tijekom 2018. godine prerađivačka industrija činila je oko 82% izvoza te 67% uvoza Europske unije⁴⁹. Ukupan izvoz prerađivačke industrije tijekom 2018. godine iznosio je 1.604 milijarde eura, a uvoz 1.318 milijarde eura. Trgovinski suficit koji Europska unija ostvaruje na globalnom tržištu porastao je u 2018. godini u odnosu na 2008. godinu s 156,8 milijarde eura na 286 milijarde eura⁵⁰. Najveći suficit u trgovini industrijskim proizvodima ostvaren je 2013. godine i iznosio je 387,4 milijarde eura.

⁴⁵ Ibid. Jovančević (2020.), str. 320

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Europska komisija (2017.): Industrija u Europi, Dostupno na: http://knjiznica.sabor.hr/pdf/E_publicacije/Industrija%20u%20Europi.pdf, (29. kolovoz 2021.)

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Ibid. Jovančević (2020.), str. 323

⁵⁰ Ibid.

Kako bi se dodatno potaknule industrijske inovacije u okviru Junckerova plana, novčanu potporu u iznosu od 393 milijardi eura primilo je 945.000 malih i srednjih poduzeća. U inovacije, istraživanje i konkurentnost malih i srednjih poduzeća uloženo je skoro 190 milijardi eura.⁵¹

Europska komisija je utvrdila šest strateških ciljeva koji su od većeg zajedničkog europskog interesa, a to su⁵²:

- industrija s niskom razinom emisije ugljika
- pametno zdravstvo
- povezana, čista i autonomna vozila
- tehnologije i sustavi na osnovi vodika
- industrijski Internet stvari (IIoT⁵³)
- kibernetička sigurnost.

Europska unija postiže dogovor o Aktu o kibernetičkoj sigurnosti 2018. godine. Na taj način žele se povećati ovlasti agencije Europske unije za kibersigurnosti te dodatno ojačati istu kako bi se trgovina putem interneta odvijala u što sigurnijem okruženju.

Prema podacima iz 2015. godine industrija čelika Europske unije sudjeluje u svjetskoj proizvodnji sirovog čelika s 10,4%, te je nakon Kine smještena na mjestu drugog najvećeg proizvođača čelika u svijetu. Industrija čelika ima proizvodne pogone u 23 države članice i bitna je kao temeljna sirovina u građevinskoj i automobilskoj industriji.

Obrambena industrija također je relevantna industrijska grana u Uniji jer je 2014. godine ostvarila ukupan promet od 97,3 milijardi eura. U obrambenoj industriji ukupno je zaposleno 500 tisuća izravno zaposlenih i 1,2 milijuna neizravno zaposlenih⁵⁴. Važnost obrambene industrije očituje se u dobrom omjeru cijene i kvalitete proizvoda te u tehnološki naprednim

⁵¹ Europska komisija: Industrija EU okrenuta budućnosti, Dostupno na: <https://op.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/62fd3549-8e50-11e9-9369-01aa75ed71a1/language-hr/format-PDF/source-search>, (29. kolovoz 2021.)

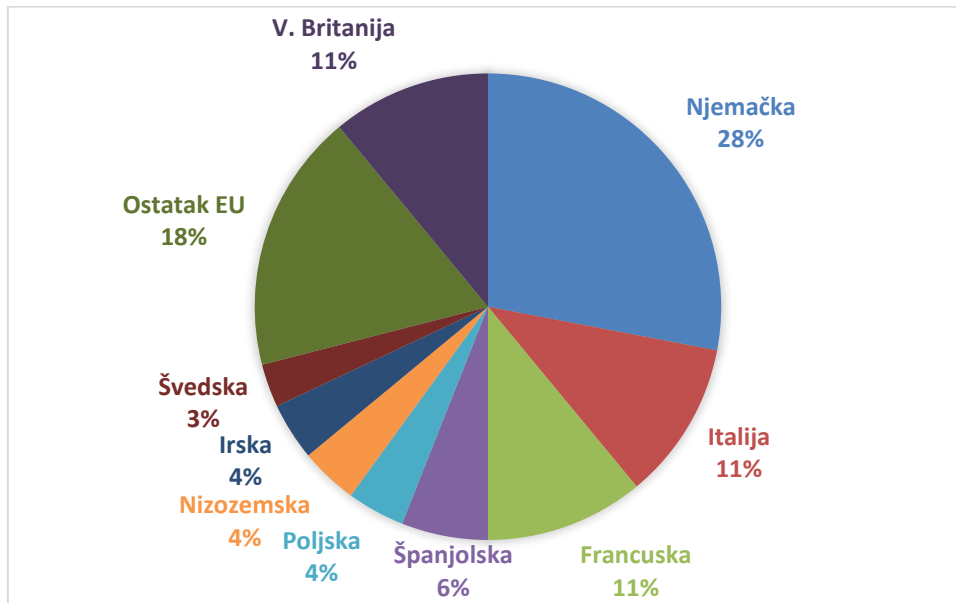
⁵² Ibid.

⁵³ Industrijski internet stvari je pojam „za sve različite skupove hardverskih dijelova koji djeluju zajedno putem povezivanja interneta s stvarima kako bi poboljšali proizvodnju i industrijske procese“, Dostupno na: <https://hr.theastrologypage.com/industrial-internet-things>, (29. kolovoz 2021.)

⁵⁴ Europski parlament: Obrambena industrija, Dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/65/obrambena-industrija>, (29. kolovoz 2021.)

industrijskim procesima. Konkurentnost obrambene industrije Unije visok je prioritet jer se time utječe na vjerodostojnost zajedničke sigurnosne i obrambene politike⁵⁵.

Grafikon br. 5: Udio država članica u ukupnom BDV-u industrije Europske Unije u 2016. godini

Izvor: Djelo autora, (podaci: Eurostat i Jovančević, R. (2020.): Ekonomika i ekonomske politike Europske unije)

Prema dostupnim podacima Eurostata na grafikonu je prikazano koliko pojedina država članica Europske unije ima udio u ukupnom BDV-a industrije u 2016. godini. Njemačka ima udio od 28% u ukupnoj ostvarenoj bruto dodanoj vrijednosti ukupne industrije. Slijede ju Velika Britanija, Italija i Francuska. Preostale država članice imaju ukupan udio od svega 39%.

⁵⁵ Ibid.

3. OPĆA NAČELA INDUSTRIJSKE POLITIKE EUROPSKE UNIJE

Europska unija mjerama industrijske politike želi potaknuti industrijsku konkurentnost u državama članicama Europske unije. Industrijska politika kroz godine je postala jedna od značajnih inicijativa razvoja Europske unije. Prema industrijskoj strategiji cjelokupna industrija Unije trebala bi postati pokretačem rasta i inovacija. Cilj je i da industrija postane otpornija na brojne izazove, održivija i zelenija. Industrijska politika usko je povezana s drugim politikama koje su definirane u službenim strategijama Unije. Uvođenjem novih tehnoloških i digitalnih inovacija žele se unaprijediti industrijski procesi, a samim time i povećati konkurentnost, koja je u fokusu industrijske politike.

3.1. STANJE I PROBLEMI INDUSTRIJE U EUROPSKOJ UNIJI

Nejednakost u državama članicama Unije i dalje je prisutna, a sve se to odražava na nedovoljan rast produktivnost cjelokupne industrijske proizvodnje Europske unije. Neki od najvažnijih izazova s kojim se Unija suočava jesu „razvoj tehnologije i poticanje inovacija, stvaranje povoljnih uvjeta za poslovanje novoosnovanih i rastućih poduzeća, promicanje partnerstva i sinergije radi stvaranja vrijednosnih lanca, osiguranje kontinuirane modernizacije industrije i rješavanje socijalne i regionalne dimenzije putem ulaganja na područjima gdje je to najpotrebnije te napredak na ljestvicama konkurentnosti“⁵⁶. Unija se suočava i s izazovima vezanim uz nepodudaranje radnih vještina postojećih zaposlenih s potrebama tržišta. Za uvođenje novih tehnoloških rješenja potrebno je riješiti i problematiku vezanu za zakonska pitanja oko intelektualnog vlasništva te nedovoljnog kapitala⁵⁷.

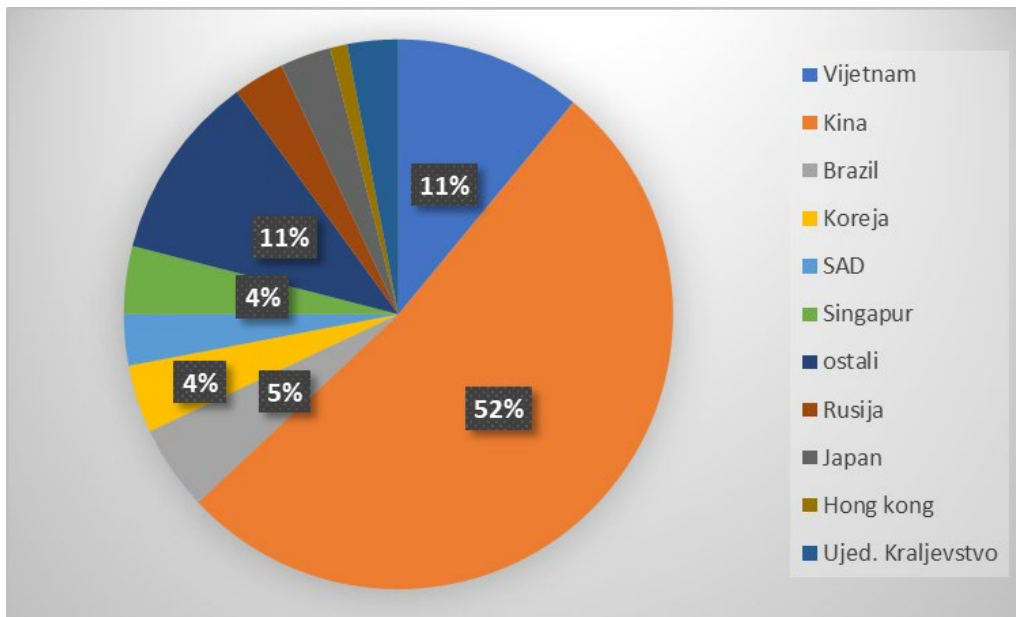
Također, veliki izazov za Europsku uniju predstavlja strateška ovisnost o raznim sirovinama i kemikalijama koje Unija mora uvoziti iz drugih svjetskih država, a za koje postoji vrlo nizak potencijal za proizvodnju ili diverzifikaciju unutar Europske unije⁵⁸.

⁵⁶ Jurlin, K., Samardžija, V., Basarac Sertić, M (2018.): Konkurentnost, pametna specijalizacija i investicije u novim državama članicama EU i Hrvatskoj, Zagreb, str. 8

⁵⁷ Ibid. Jovančević, R. (2020.), str. 338

⁵⁸ Ibid. Europska komisija: Europska industrijska strategija

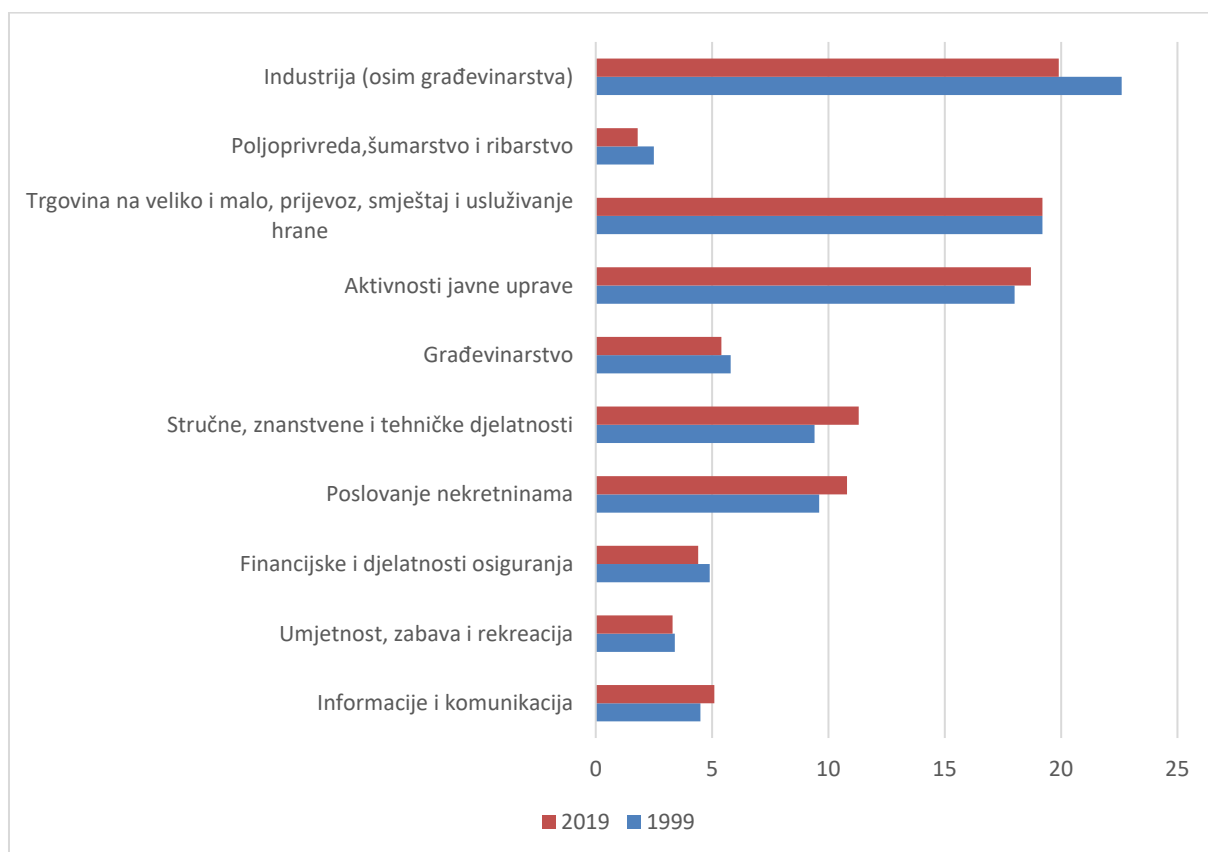
Grafikon br. 6: Strateška ovisnost Europske unije o uvezenim sirovinama

Izvor: Djelo autora, (Podaci: Europska komisija)

Na grafikonu je prikazana strateška ovisnost Europske unije o sirovinama potrebnim u daljnjoj industrijskoj proizvodnji. Prema podacima Europske komisije vidljivo je da je Unija strateški najviše ovisna o sirovinama iz Kine, Vijetnama, SAD-a i Brazila.

Grafikon br. 7: Prikaz 10 ekonomskih grana u ukupnom BDV-u Europske unije za 1999. i 2019. godinu

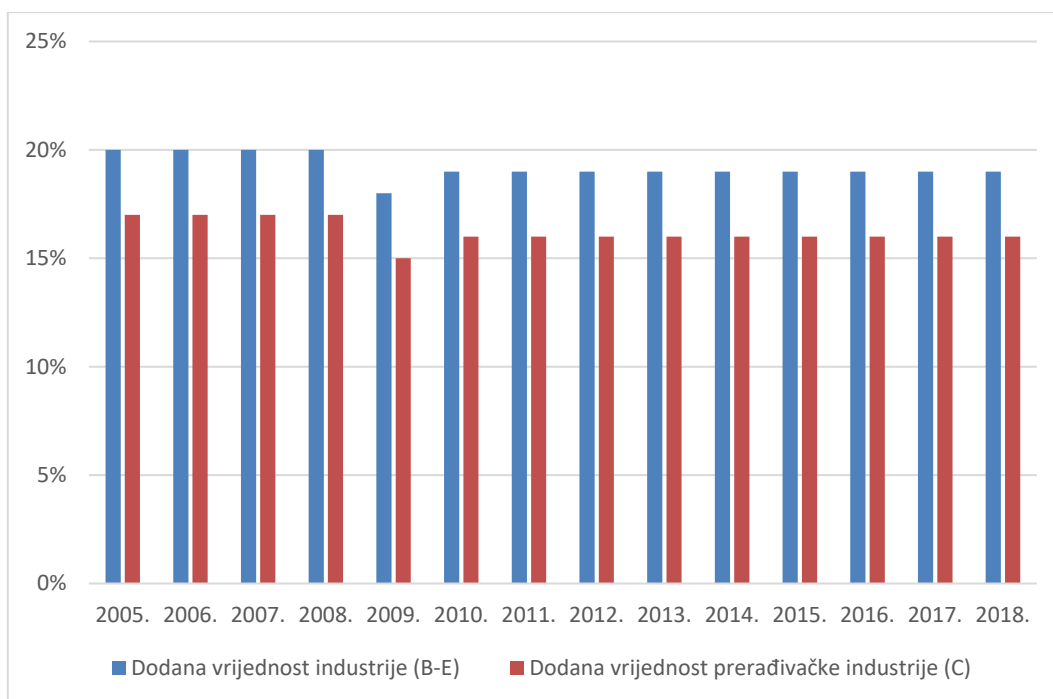
Izvor: Djelo autora, (podaci: Eurostat)

Na grafikonu je prikazano deset ekonomskih grana u ukupnom BDV-u Unije za 1999. i 2019. godinu. Tijekom 2019. godine najveća gospodarska aktivnost u Europskoj uniji mjerena u okviru ostvarene proizvodnje jest industrija. Industrija čini 19,7% ukupne bruto dodane vrijednosti (BDV) Europske unije te ju slijede trgovina na veliko i malo, prijevoz, smještaj i prehrana s 19,2% i javna uprava, obrana, obrazovanje, zdravlje ljudi i socijalni rad s 18,7%⁵⁹. U istom razdoblju stručne, znanstvene i tehničke aktivnosti činile su 11,4% ukupnog BDV-a Europske unije, a aktivnosti trgovanja nekretninama 10,8%. Industrija ima najveći udio u BDV-u Europske unije, ali je tijekom 2019. godine zabilježila najoštriji pad unazad dvadeset godina

⁵⁹ Eurostat (2020.): Rezultat gospodarskih aktivnosti u državama članicama EU, Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20201028-1?inheritRedirect=true&redirect=%2Feurostat%2F>, (26. kolovoz 2021.)

i to brojčano s 22,6% u 1999. na 19,7% u 2019. godini⁶⁰. U navedenom razdoblju udio BDV-a smanjuje se i u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu, financijskim i osiguravajućim djelatnostima, građevinarstvu te u umjetnosti, zabavi i rekreaciji. Unatoč tome, BDV ostvaren u stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima porastao je s 9,4% u 1999. godini na 11,4% u 2019. godini, a BDV u djelatnosti trgovanja nekretninama povećao se s 9,6% u 1999. godini na 10,8% u 2019. godini⁶¹. Povećanje BDV-a utvrđeno je i u javnim upravama, obrani, obrazovanju, zdravlju i socijalnom radu, u informiranju i komunikaciji, dok se nije promijenio u djelatnostima trgovine na veliko i malo, transportu i uslugama smještaja i prehrane. Industrija kao najveća aktivnost gospodarstva prisutna je u čak 8 država članica Europske unije.

Grafikon br. 8: Udio industrije i prerađivačke industrije u ukupnoj dodanoj vrijednosti Europske unije za razdoblje od 2005. do 2018. godine

Izvor: Djelo autora, (Podaci: Eurostat i Jovančević, R. (2020.): *Ekonomika i ekonomske politike Europske unije*)

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Ibid.

Grafikon prikazuje trend i udjele koje industrija i prerađivačka industrija čine u ukupnoj dodanoj vrijednosti Unije. Prema dostupnim podacima Eurostata industrija je u ukupnoj dodanoj vrijednosti Europske unije imala stabilan blago opadajući udio⁶². Na početku promatranog razdoblja udio industrije u ukupnoj dodanoj vrijednosti Unije iznosi 20% te se zadržao na toj razini do 2009. godine (financijska kriza) kada je pao na 18%. Od 2010. do 2018. godine iznosi konstantnih 19%. Gotovo isti pokazatelji prisutni su i za prerađivačku industriju čiji je udio u ukupnoj dodanoj vrijednosti 2005. godine iznosio 17%, a u 2018. godini 16%. Na grafikonu je vidljivo da je prerađivačka industrija najvažnija industrijska grana jer sudjeluje u ukupnoj dodanoj vrijednosti Europske unije s vrlo velikim udjelom.

U nedavnoj prošlosti industrija je bila pogođena poremećajima na tržištima vezanim uz dvije krize, a to su financijska kriza 2008. godine i pandemija 2020. godine. Posebno pogođena događajima vezanim za pandemiju tijekom 2020. godine bila su mala i srednja poduzeća. Kriza je ukazala na međuovisnost globalnih lanaca vrijednosti i dodatno produbila važnost integriranog jedinstvenog tržišta. Aktivnosti nacionalnih tijela država članica kojima se djelovalo na sprječavanje širenja zarazne bolesti izazvalo je poremećaje pri poslovanju koji su pogodili brojna poduzeća. Iste su čak rezultirale i zatvaranjem čitavih sektora što je poremetilo proizvodnju. Navedeni su poremećaji oslabili funkcioniranje jedinstvenog tržišta Europske unije. Kriza je ukazala na međuovisnost globalnih lanaca vrijednosti te dodatno potaknula važnost uloge integriranog i funkcionalnog jedinstvenog tržišta. Sve je to rezultiralo padom trgovine unutar Europske unije tijekom drugog i trećeg tromjesečja 2020. godine od 24%, dok je BDP zabilježio pad od 7%⁶³.

Negativan utjecaj koji je pandemija izazvala u gospodarstvu Unije razlikuje se ovisno o veličini poduzeća. Došlo je do zatvaranja granica, a time i do ograničavanja kretanja robe i usluga zbog poduzetih mjera u cilju sprječavanja širenja zarazne bolesti. Mnogi lanci opskrbe radili su otežano ili su čak bili i potpuno prekinuti.

⁶² Ibid. Jovančević (2020.), str. 322

⁶³ Europska komisija: Europska industrijska strategija, Dostupno na: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/european-industrial-strategy_hr, (28.kolovoz 2021.)

3.2. ANALIZA INDUSTRIJSKE STRATEGIJE

Strategija Europa 2020 nastala je s ciljem poticanja rasta Europske unije kako bi europsko gospodarstvo postalo pametno, uključivo i održivo gospodarstvo. Ova tri cilja trebala bi pomoći Europskoj uniji i svim državama članicama u postizanju visoke razine zaposlenosti, produktivnosti i socijalne kohezije. Europska je unija u području zapošljavanja, inovacija, obrazovanja, socijalne uključenosti, klime i okoliša postavila vrlo visoke ciljeve koje je svaka od država članica pomoću svojih nacionalnih ciljeva morala postići do 2020. godine. Pametnim rastom nastoji se razvijati ekonomija utemeljena na znanju i inovacijama. Održivim rastom nastoji se promicati ekonomija koja je konkurentnija i zelenija zbog načina učinkovitijeg iskorištavanja resursa, a uključivim rastom želi se njegovati ekonomija s visokim stopama zaposlenosti koja ujedno doprinosi boljoj društvenoj i teritorijalnoj povezanosti. Ova tri prioriteta cilja moraju se međusobno nadopunjavati.

U Industrijskoj strategiji iz 2020. godine podupire se zelena i digitalna tranzicija industrije Europske unije, ali je globalna pandemija drastično smanjila brzinu i razmjere te transformacije. Predložene su nove mjere za potporu poslovnim modelima zelene i digitalne tranzicije. Odnose se na suradnju planiranja tranzicije s industrijom, javnim tijelima, socijalnim partnerima i drugim dionicima, a ponajviše u sektoru turizma i energetske industrije⁶⁴. Ovim mjerama nastojat će se ostvariti ciljevi digitalnog desetljeća Europe i ubrzati iskorištavanje obnovljivih izvora energije te osigurati pristup dostatnoj i ekonomičnoj električnoj energiji bez štetnog utjecaja (smanjenje emisije dušika). Propisi iz područja tržišnog natjecanja također pomažu zelenoj i digitalnoj tranziciji u korist građana Europe u današnjim promjenjivim vremenima.

Europska komisija također je predložila i glavne ciljeve Europske unije do 2030. godine. Kako bi se svi ciljevi ostvarili potrebno je akcijama za ostvarenje istih djelovati na nacionalnoj, internacionalnoj i razini Europske unije. Provedba strategija Europa 2020 i 2030 financira se iz fondova kohezijske politike Europske unije, a to su: Kohezijski fond (CF), Europski fond za regionalni razvoj (ERDF) i Europski socijalni fond (ESF) te iz dva fonda ruralne politike Europske unije: Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EAFRD) i Europskog fonda za ribarstvo (EMFF)⁶⁵.

⁶⁴ Ibid. Europska komisija (2021.)

⁶⁵ Europska komisija: Europa 2020., dostupno na: <https://struktturnifondovi.hr/wp-content/uploads/2017/03/Strategija-EUROPA-2020.-hr.pdf>, (05. rujna 2021.)

Europska komisija je dana 5.5.2021. godine objavila ažuriranu Industrijsku strategiju Europske unije prema kojoj bi se pri razvoju industrije uzele u obzir i novonastale okolnosti uzrokovane pandemijom virusa COVID-19 tijekom transformacije na održivije, otpornije, digitalno i konkurentnije gospodarstvo.

Prema navedenoj strategiji glavni indikatori konkurentnosti gospodarstva Europske unije u cjelini su⁶⁶:

- integracija jedinstvenog tržišta
- rast produktivnosti
- međunarodna konkurentnost
- javna i privatna ulaganja
- ulaganja u istraživanja i razvoj.

U ažuriranoj Industrijskoj strategiji naglasak je na sljedećim područjima⁶⁷:

- pružanje rješenja dostupnosti roba te slobodno kretanje osoba i usluga u mogućim budućim krizama
- odrediti te uskladiti ključne usluge, digitalizirati i ojačati tržište
- analizirati tržište koje je sačinjeno od 14 industrijskih ekosustava⁶⁸.

U Strategiji se utvrđuju prioritete prije nego što je Svjetska zdravstvena organizacija proglasila pandemiju virusa COVID-19 te se uz nove spoznaje proizišle iz krize nastoji ubrzati i pospješiti oporavak i ojačati gospodarska autonomija Europe. Naglašava se razumijevanje ovisnosti o ključnim strateškim područjima i kreiranju novih alata za njihovo izbjegavanje i mjerama za ubrzavanje zelene i digitalne tranzicije.

⁶⁶ Europska komisija (2021.): Ažuriranje Industrijske strategije iz 2020.: prema jedinstvenom tržištu za oporavak Europe, Dostupno na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hr/ip_21_1884, (29. kolovoz 2021.)

⁶⁷ Ibid. Europska komisija: Europska industrijska strategija

⁶⁸ Prema Europskoj industrijskoj strategiji „14 industrijskih ekosustava su: građevinarstvo, digitalni sektor, zdravstvo, poljoprivredno-prehrambeni sektor, obnovljivi izvori energije, energetski intenzivne industrije, promet i automobilska industrija, elektronika, tekstil, svemir i obrana, kulturni i kreativni sektor, turizam, lokalna ekonomija i socijalno poduzetništvo te maloprodaja.“

Predlažu se nove mjere za jačanje otpornosti Europskog jedinstvenog tržišta u kriznim vremenima, a to su⁶⁹:

- *hitni instrument za jedinstveno tržište*, odnosno „strukturno rješenje kako bi se osigurala dostupnost i slobodno kretanje osoba, robe i usluga u kontekstu mogućih budućih kriza“
- *produbljivanje jedinstvenog tržišta*, odnosno „istražiti mogućnosti usklađivanja standarda za ključne poslovne usluge; te ojačati digitalizaciju nadzora tržišta i drugih ciljanih mjera za mala i srednja poduzeća“
- *praćenje jedinstvenog tržišta*, to jest „godišnja analiza stanja na jedinstvenom tržištu koja uključuje 14 industrijskih ekosustava“.

Industrijski ekosustavi predstavljaju važnost od ekonomskog i tehnološkog značaja u Europskoj uniji, pogotovo u dekarbonizaciji, digitalizaciji i otpornosti gospodarstva na nove izazove. Predstavljaju približno 70% europskog gospodarstva. Također je važno napomenuti njihovu povezanost koja se očituje međusobnim aktivnostima.

Europsko jedinstveno tržište uzdrmano je nakon izbijanja pandemije uzrokovane virusom COVID-a 19 i posljedičnih ograničenja opskrbe i zatvaranja granica. Kriza je ukazala na neophodno održavanje slobodnog kretanja osoba, robe, usluga i kapitala na jedinstvenom tržištu, kao i na potrebnu suradnju kako bi se postigla otpornost na poremećaje.

Europska komisija će zbog jačanja otpornosti jedinstvenog tržišta:

- „predložiti Instrument za izvanredne situacije za jedinstveno tržište kao strukturno rješenje za osiguravanje slobodnog kretanja osoba, robe i usluga u slučaju kriza u budućnosti. Time će se omogućiti veća transparentnost i solidarnost te pomoći izbjeći nestašice kritičnih proizvoda njihovim stavljanjem na raspolaganje u kraćem roku i intenzivnijom suradnjom u javnoj nabavi;“
- „inzistirati na potpunoj provedbi Direktive o uslugama kako bi osigurala da države članice poštuju svoje postojeće obveze, uključujući obvezu obavješćivanja kako bi se uočile i uklonile moguće nove prepreke;“
- „intenzivirati nadzor tržišta proizvoda, i to potporom nacionalnim tijelima u jačanju njihovih kapaciteta i ubrzavanjem digitalizacije inspekcija proizvoda i prikupljanja podataka;“

⁶⁹ Ibid. Europska komisija: Europska industrijska strategija

- „mobilizirati znatna ulaganja za potporu malim i srednjim poduzećima; osmisliti i provesti mehanizme za alternativno rješavanje sporova kako bi riješila problem kašnjenja pri plaćanju malim i srednjim poduzećima te iznijeti mjere za smanjivanje opasnosti od nesolventnosti kojoj su takva poduzeća izložena“⁷⁰.

Ulaganje i trgovina prednost je Europske unije te omogućava rast i stabilnost unije kao velikog gospodarskog čimbenika. Globalna kriza uzrokovana pandemijom virusa potaknula je potrebu za utvrđivanjem nedostataka i smanjenjem strateške ovisnosti na industrijskom i tehnološkom planu. Europska komisija izvršila je analizu 5200 uvoznih proizvoda i donesen je zaključak da je Europska unija ovisna o proizvodima koji su sastojci i sirovine za proizvodnju industrijskih proizvoda⁷¹. Radi se o proizvodima u energetske granama industrije (sirovine), zdravstvu (sastojci farmaceutskih industrija) i ostalim područjima važnim za provođenje zelene i digitalne transformacije. Bitno je napomenuti da od ukupnog broja analiziranih proizvoda njih čak 34 predstavljaju još važnijim jer je mala mogućnost njihovog razvoja i zamjenom proizvodnje unutar Europske unije. Ukazano je i na nedostatke i ovisnosti u novim i naprednim tehnologijama. Rezultati šest provedenih studija na temu aktivnih sastojaka u farmaceutskim proizvodima, baterija, poluvodiča te tehnologija računarstva u oblaku i najsuvremenijih tehnologija, sirovina i vodika utvrdili su utjecaje i strateške ovisnosti. Pokrenuti će se druga faza utvrđivanja i pregleda potencijalnih ovisnosti u strateškim područjima, a naglasak je na proizvodima, uslugama i tehnologiji koji su ključni za dvostruku tranziciju, obnovljivim izvorima, pohrani energije i kibernetičkoj sigurnosti. Potrebno je razviti sustav praćenja u okviru Komisijina Opservatorija za ključne tehnologije koji će raditi na razvoju međunarodnih partnerstva kako bi Europska unija bila spremnija za izazove u budućnosti.

Mala i srednja poduzeća su bitan dio ažurirane Strategije, uz prilagođene financijske potpore i mjere. Također je donesen prijedlog Uredbe o stranim subvencijama koje narušavaju jedinstveno tržište, a radi se o jednom od ključnih elemenata industrijske strategije kojim se omogućava pošteno natjecanje na jedinstvenom tržištu. Navedena su poduzeća glavni pokretač inovacija te se trebaju uzeti u obzir u okviru strategije. Nove će mjere biti od koristi novoosnovanim poduzećima te malim i srednjim poduzetnicima s ciljem povećane otpornosti i u borbi protiv kašnjenja u plaćanju i potpora solventnosti.

⁷⁰ Ibid. Europska komisija (2021.): Ažuriranje Industrijske strategije iz 2020

⁷¹ Ibid. Europska komisija: Europska industrijska strategija

3.3. INDUSTRIJSKE POLITIKE U DRŽAVAMA ČLANICAMA EUROPSKE UNIJE

U Europskoj uniji potrebno je stvoriti jedinstveno konkurentsko tržište i deregulirati poslovno okruženje, posebice za male i srednje poduzetnike, koji su temeljna pokretačka i razvojna snaga. Potrebno je poticati njihovu internacionalizaciju te pojednostaviti zakonodavstvo i administrativne procedure kako bi se poduzetnici mogli više posvetiti razvoju proizvoda i usluga te na taj način postati konkurentniji obzirom da su upravo oni jedna od okosnica gospodarstva. Posebna pozornost pridaje se dodatnom obrazovanju kako bi se gospodarski rast mogao temeljiti na znanju i inovacijama. Svakodnevna pojava i prisutnost novih informatičkih tehnologija zahtijeva stalno educiranje i usavršavanje, kako poduzetnika, tako i radnika u industrijskom sektoru, kako bi se dostupne tehnologije mogla efikasno iskoristavati. Osim tehnologije potrebno je učinkovito iskoristiti dostupne resurse te na taj način, osim stvaranja ekološki prihvatljivijeg gospodarstva stvoriti i konkurentsku prednost zbog sve većeg korištenja obnovljivih izvora energije, povećanja energetske učinkovitosti, ali i smanjenja emisija štetnih tvari u okolišu.

„Obzor Europa” program je Europske unije za istraživanja i inovacije pokrenut 2021. godine za razdoblje 2021. – 2027. kojim će se stimulirati konkurentnost Europske unije u cilju ostvarivanja strateških ciljeva poput istraživanja, provedbe europskog istraživačkog prostora i tehnološkog razvoja i inovacija⁷².

Najvažniji ciljevi su⁷³:

- „razvijanje, promicanje i unapređenje znanstvene izvrsnosti“
- „potpora stvaranju i širenju visokokvalitetnih novih temeljnih i primijenjenih znanja te stvaranje i širenje vještina, tehnologija i rješenja“
- „potpora osposobljavanju i mobilnosti istraživača, podupiranje i provedba politika Unije“
- „olakšavanje tehnološkog razvoja, demonstracija i prijenos znanja i tehnologija“

⁷² Agencija za mobilnost i programe EU: Obzor Europa, Dostupno na: <https://www.mobilnost.hr/hr/sadrzaj/programi/obzor-europa/>, (30.kolovoz 2021.)

⁷³ Ibid.

- „potpora pristupu inovativnim rješenjima i njihovom prihvaćanju u europskoj industriji i društvu radi odgovora na globalne izazove, uključujući klimatske promjene i ciljeve održivog razvoja“⁷⁴.

Unutar programa Obzor Europa postoji nekoliko najvažnijih stupova, a odnose se na:

- *izvrsnu znanost (Stup 1)*
- *globalne izazove i industrijsku konkurentnost (Stup 2)*
- *inovativnu Europu odnosno otvorene inovacije (Stup 3)*⁷⁵.

Ukupan budžet programa iznosi 100 milijardi eura, a podijeljen je na navedena tri stupa⁷⁶. Najveći udio u proračunu iznose novčana sredstva za drugi stup u ukupnom iznosu od 52,7 milijardi eura. Za prvi stup isplanirano je 25,8 milijardi eura, a za treći stup 13,5 milijardi eura⁷⁷.

Na primjeru zemalja članica Europske unije prikazat će se kako su neke od država članica unaprijedile konkurentnost gospodarstva tako što su poticale održivu industriju, poboljšale i smanjile državnu administraciju te poticale inovacije. Poticanjem inovacija, istraživanja i razvoja nastoji se povećati izdvajanje novčanih sredstva za razvijanje navedenog.

Neke od država članica Europske unije unaprijedile su konkurentnost gospodarstva tako što su poticale održivu industriju, poboljšale državnu administraciju, ali i poticale inovacije. Poticanjem inovacija i istraživanja i razvoja nastoji se postići cilj izdvajanja sredstava za istraživanje i razvoj od 3% BDP-a do 2020⁷⁸. Republika Slovenija uvodi poziv za dostavu prijedloga⁷⁹ pomoću kojeg se želi potaknuti zapošljavanje istraživača u gospodarstvu, potaknuti međuinstitucionalna mobilnost istraživača i povećati broj doktora znanosti kako bi se povećao broj odjela za istraživanja u poslovnom sektoru. Finska nastoji omogućiti stranim tvrtkama pristup financiranju inovacija. Uglavnom manji broj multinacionalnih tvrtki obavlja najveći dio istraživanja i razvoja u svijetu, a međunarodnim istraživačima nude suradnju s vrhunskim

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Vijeće Europske unije: Obzor Europa: osiguravanje utjecaja EU-ovih ulaganja u inovacije i istraživanja, Dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/horizon-europe/>, (31.kolovoz 2021.)

⁷⁶ Ibid. Jovančević (2020.), str. 339

⁷⁷ Ibid.

⁷⁸ Ministarstvo gospodarstva Republike Hrvatske (2014.), Industrijska strategija Republike Hrvatske 2014.- 2020., Zagreb, str. 70

⁷⁹ Ibid.

akademskim istraživačima zbog čega je promijenjen i pravni status sveučilišta radi snažnijeg poticanja internacionalizacije, ali i mogućnosti da tvrtke uđu na nova tržišta i dodatno razviju svoje poslovne aktivnosti. Nizozemska tijela državne uprave raspisala su natječaje nabave inovativnih proizvoda koji se tek trebaju razviti kako bi potaknuli KET tehnologiju⁸⁰ koja objedinjava šest osnovnih tehnologija koje su ključan izvor inovacija, a ujedno i neophodna tehnologija širokog raspona korištenja proizvoda. Izazov za Europsku uniju jest dovesti i razviti nove istraživačke snage prilikom razvoja novih tehnologija⁸¹.

Tako je primjerice Vlada Republike Slovenije u ožujku 2019. donijela obnovljenu Uredbu o samoopskrbi električnom energijom iz obnovljivih izvora energije, koja omogućuje sudjelovanje u proizvodnji čistije energije omogućivši privatnim investitorima unutar iste trafostanice (TP) povezivanje i postavljanje zajedničkih solarnih panela odnosno kreiranje solarne elektrane pri čemu će se njihov udio proizvedene energije obračunati i oduzeti od njihove potrošnje. Navedena regulativa imat će pozitivne učinke na gospodarstvo i ubrzani razvoj industrije, dok će povećanje samoopskrbe rasteretiti električnu mrežu.⁸²

Poticanjem strukturnih reformi zelenog gospodarstva Europske unije može se ostvariti održiva konkurentna prednost, ali i promocija ulaganja u europsko zeleno gospodarstvo u kojem se resursi učinkovito upotrebljavaju, ali i minimizira otpad i brojne štetne tvari koje zagađuju okoliš. Svaka država članica Europske unije razradila je svoj Akcijski plan nacionalne energetske učinkovitosti⁸³ zbog kojih se u razdoblju od 2000. do 2010. godine smanjila potrošnja energije u industriji. Austrija i Irska žele što učinkovitije iskoristiti postojeće resurse i na taj način stvoriti stratešku prednost, ali i smanjiti troškove poslovanja. Osiguranjem 100 milijuna eura u Austriji za toplinske izolacije postojećih zgrada energija se efikasnije upotrebljavala zbog bolje izolacije vanjskih zidova, ugradnje novih prozora, ali i uvođenja novih sustava grijanja. Irska je uvela program kojim se pomaže tvrtkama koje nemaju vlastite stručnjake za zaštitu prirode uvesti sustav upravljanja okolišem.

⁸⁰ Ibid., str. 291

KET (eng. *key enabling technologies*) – uključuje mikro i nanoelektroniku, napredne materijale, industrijsku biotehnologiju, fotoniku, nanotehnologiju i napredne proizvođačke sustave. Procjenjuje se da će globalno tržište za navedene tehnologije porasti za više od 50% samo do 2015. godine ili na preko bilijun eura.

⁸¹ Europska komisija (2010.): PRIOPĆENJE KOMISIJE EUROPA 2020. Strategija za pametan, održiv i uključiv rast, COM(2010) 2020, Bruxelles, str.13

⁸² Nepoznat autor (2019.): Slovenija omogućila grupno ulaganje u proizvodnju zelene energije, dostupno na: <https://novac.jutarnji.hr/novac/novi-svijet/slovenija-omogucila-grupno-ulaganje-u-proizvodnju-zelene-energije-8737394>, (30.kolovoz 2021.)

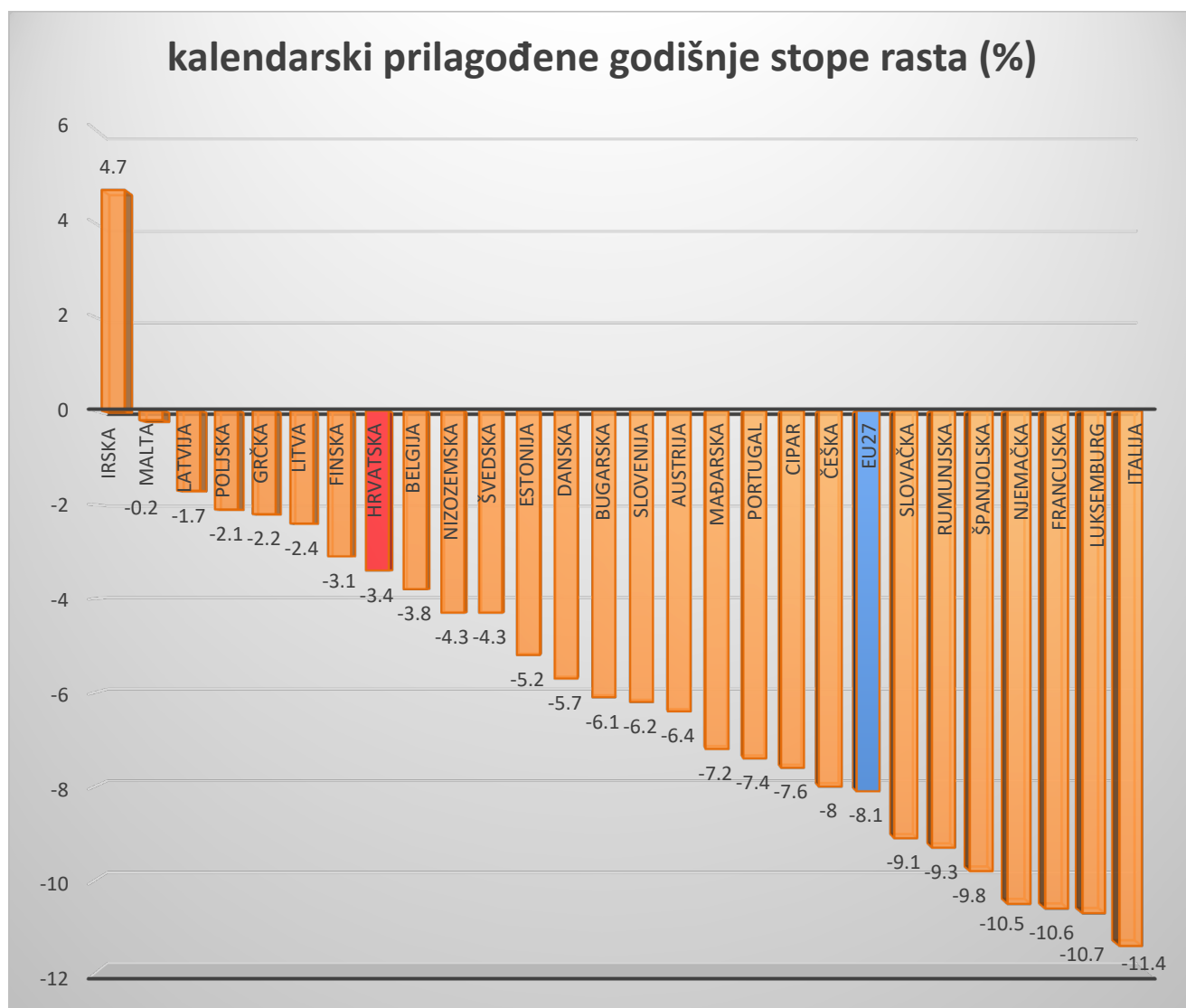
⁸³ Ibid., str. 73

Uspostavom dobrog poslovnog okruženja i regulatornog okvira nastoje se stvoriti nova radna mjesta, ali i postići rast gospodarstva uzimajući u obzir socijalne ciljeve i ciljeve u području zaštite okoliša. Francuska je uvela poduzetnički statut kojim se malim i srednjim poduzetnicima omogućava odgoda plaćanja poreza sve dok oni ne ostvare prihod. Omogućava im se i razgraničenje osobnog kapitala od kapitala tvrtke kako bi se spriječila osobna nesolventnost pojedinca u slučaju bankrota tvrtke. Talijani su predstavili portal „Made in Italy“⁸⁴ kojim se nastoji pomoći talijanskim tvrtkama u promociji i prodaji proizvoda u inozemstvu. Pojednostavljenjem i unapređivanjem propisa Švedska⁸⁵ želi dodatno smanjiti troškove malih tvrtki kako se ne bi dodatno administrativno opteretilo poslovanje obzirom da svaka odredba predložena od strane državne agencije mora biti analizirana i od strane tvrtke.

⁸⁴Ibid., str. 75

⁸⁵Ibid.

Grafikon br. 9: Godišnje stope rasta industrijske proizvodnje država članica Europske unije u 2020. godini

Izvor: Djelo autora, (Podaci: Hrvatska gospodarska komora (2021.): Gospodarska kretanja 2021., Zagreb, dostupno na:

<https://www.hgk.hr/documents/gospodarskakretanja122021www605b54e2d9ebc.pdf>)

Navedeni grafikon prikazuje godišnje stope rasta industrijske proizvodnje država članica Europske unije za 2020. godinu. Na grafikonu je vidljivo da je u prošloj godini samo Irska ostvarila porast industrijske proizvodnje, dok su sve preostale države članice uključujući i Hrvatsku ostvarile pad. Hrvatska je zabilježila pad od 3,4%, a najveći pad zabilježen je u Italiji i iznosio je 11,4%. Prosjek za EU 27 bilježi pad od 8,1%.

4. INDUSTRIJSKA POLITIKA REPUBLIKE HRVATSKE

Krajem 1980-ih godina hrvatska industrija bila je uspješnija od većine tranzicijskih zemalja istočne i srednje Europe ponajprije zbog povlaštenog trgovinskog režima i dobro razvijenih odnosa s jakim europskim tvrtkama na područjima današnjih zemalja članica. No nažalost tijekom zadnjih dvadesetak godina hrvatski je gospodarski napredak stagnirao i krenuo silaznom putanjom. Na deindustrijalizaciju djeluju promjene društvenog uređenja i privatizacija, osobito u kratkom roku, a navedeno devastira industrijsku proizvodnju⁸⁶ kao što je i slučaj s Republikom Hrvatskom tijekom 90-ih godina prošlog stoljeća. Vertikalna industrijska politika s ulogom države u selekciji sektora gospodarstva provodila se tijekom druge polovice 20. stoljeća u Republici Hrvatskoj, a zamijenjena je početkom 90-ih godina horizontalnom industrijskom politikom⁸⁷. Strukturne promjene koje su uslijedile obilježio je značajni pad tekstilne industrije koja je sudjelovala s najvećim postotkom u ukupnom izvozu. Probleme gospodarstva dodatno je naglasila recesija 2008. godine i prošlogodišnja pandemija. Problemi hrvatske industrije su neučinkovitost javnog sektora, visoka porezna opterećenja, korupcija, nerazumljivost administrativnih propisa, niske razine izravnih inozemnih ulaganja, niska razina visokoobrazovane radne snage u ukupnoj radnoj snazi, nedovoljna sredstava uložena u istraživanje i razvoj, niska stopa produktivnosti rada i niska razina tehnološke opremljenosti.

U drugoj polovici 20. stoljeća Republika Hrvatska započinje s procesom industrijalizacije kao teška metalska industrija⁸⁸. Početkom 90-ih godina prošlog stoljeća započinje proces tranzicije, a industrija se suočava s trendom nekonkurentnosti što rezultira padom industrijske proizvodnje.⁸⁹ Domaće tržište otvorilo se uvoznju konkurenciji, a rezultiralo je izostankom potražnje za proizvodima domaćih poduzeća.⁹⁰ Tijekom razdoblja od 1990. – 1995. došlo je do uspostave novih vrsta djelatnosti te industrija u Hrvatskoj bilježi pad proizvodnje za 6,3%, a BDP je pao za 10,9%. Najbitniji faktor u navedenom padu zasigurno je i rat koji se odvijao u navedenom razdoblju, privatizacija i gubitak uhodanog tržišta. Ponovni rast industrijske

⁸⁶ Skupina autora (2020.): Ekonomska politika Hrvatske u 2021., Hrvatska poslije pandemije, str. 63

⁸⁷ Ibid.

⁸⁸ Obadić, A. i Tica, J. (2016.) Gospodarstvo Hrvatske. Zagreb: Ekonomski fakultet, str.375

⁸⁹ Ibid. Obadić, A. i Tica, J. (2016.), str. 376

⁹⁰ Ibid.

proizvodnje ostvaren je 1996. godine te traje sve do 2007. godine, ali je udio BDP u ukupnoj industrijskoj proizvodnji bio manji nego u razdoblju od 1990. – 1995. godine.

Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju uslijedile su brojne reforme kojima je cilj poboljšanje poslovnog okruženja, reforme u pravosudnom sustavu, jednostavnija registracija tvrtki i uklanjanja administrativnih barijera prema ulaganjima. Republika Hrvatska jedna je od zemalja Europske unije koja ima prirodne resurse koji nisu u dovoljnoj mjeri iskorišteni. Brojna neiskorištena ležišta nemetalnih i metalnih mineralnih sirovina trebala bi biti iskorištena te postati jednim od pokretača hrvatskog gospodarstva. Također uz dodatna ulaganja u istraživanja i razvoj te eksploatacije energetskih sirovina Republika Hrvatska mogla bi steći energetska neovisnost, ali i smanjiti uvoz energetskih derivata jer bi većinu energetskih sirovina mogla proizvesti sama za svoje potrebe. Zbog svog geostrateškog položaja osim prolaska energetskih derivata mogućnosti su i u iskorištavanju obnovljivih izvora energije. Republika Hrvatska energetski je učinkovitija od prosjeka zemalja Europske unije.

4.2. STANJE I PROBLEMI INDUSTRIJE U REPUBLICI HRVATSKOJ

Ukupna industrijska proizvodnja sastoji se od nekoliko djelatnosti, a ponekad se radi lakšeg razumijevanja u statistikama upotrebljava samo pojam prerađivačke industrije koja čini okosnicu industrijske proizvodnje. Svaka djelatnost ima i nekoliko područja što će biti prikazano na sljedećem grafikonu.

Prema NKD-u 2007. godiine ukupna industrija obuhvaća djelatnosti⁹¹:

- B - Rudarstvo i vađenje
- C – Prerađivačka industrija
- D – Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija
- E – Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša.

⁹¹ NKD 2007. s objašnjenima, dostupno na:

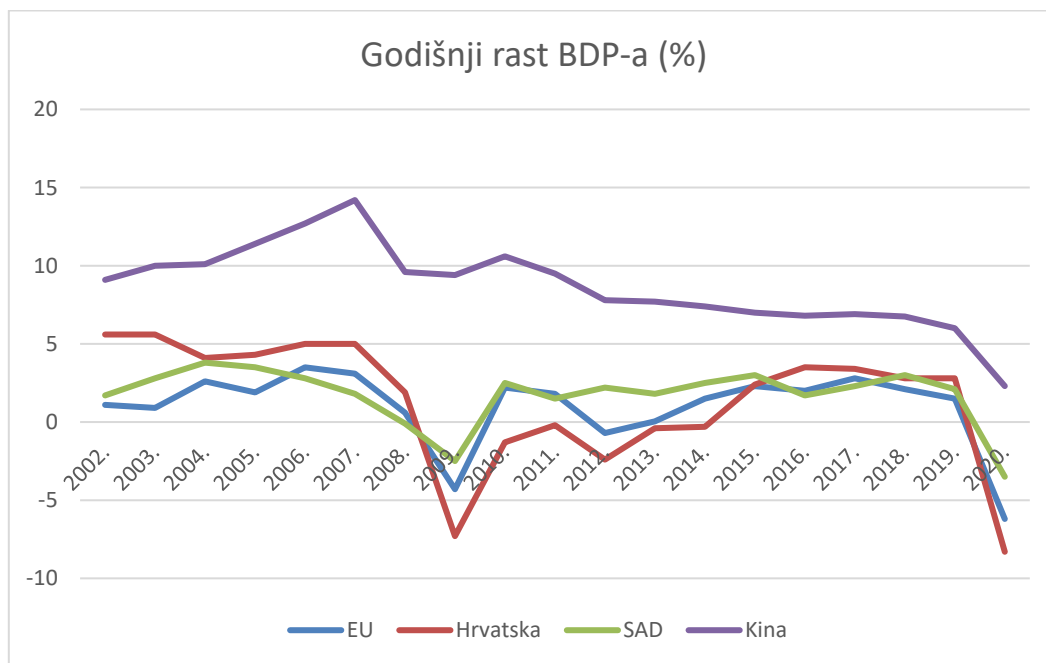
https://www.dzs.hr/App/NKD_Browser/assets/docs/NKD_2007_objasnjenja.pdf, (20.09.2021.)

Tablica br. 1: Prikaz glavnih industrijskih djelatnosti i područja (B – E)

PODRUČJE/ODJELJAK	NAZIV
B	RUDARSTVO I VAĐENJE
05	Vađenje ugljena i lignita
06	Vađenje sirove nafte i prirodnog plina
07	Vađenje metalnih ruda
08	Ostalo rudarstvo i vađenje
09	Pomoćne uslužne djelatnosti u rudarstvu
C	PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA
10	Proizvodnja prehrambenih proizvoda
11	Proizvodnja pića
12	Proizvodnja duhanskih proizvoda
13	Proizvodnja tekstila
14	Proizvodnja odjeće
15	Proizvodnja kože i srodnih proizvoda
16	Prerada drva i proizvoda od drva i pluta, osim namještaja; proizvodnja proizvoda od slame i pletarskih materijala
17	Proizvodnja papira i proizvoda od papira
18	Proizvodnja papira i proizvoda od papira
19	Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda
20	Proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda
21	Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih pripravaka
22	Proizvodnja proizvoda od gume i plastike
23	Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda
24	Proizvodnja metala
25	Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda, osim strojeva i opreme
26	Proizvodnja računala te elektroničkih i optičkih proizvoda
27	Proizvodnja električne opreme
28	Proizvodnja strojeva i uređaja, d. n.
29	Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica
30	Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava
31	Proizvodnja namještaja
32	Ostala prerađivačka industrija
33	Popravak i instaliranje strojeva i opreme
D	OPSKRBA ELEKTRIČNOM ENERGIJOM, PLINOM, PAROM I KLIMATIZACIJA
35	Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija
E	OPSKRBA VODOM; UKLANJANJE OTPADNIH VODA, GOSPODARENJE OTPADOM TE DJELATNOSTI SANACIJE OKOLIŠA
36	Skupljanje, pročišćavanje i opskrba vodom
37	Uklanjanje otpadnih voda
38	Skupljanje otpada, djelatnosti obrade i zbrinjavanja otpada; uporaba materijala
39	Djelatnosti sanacije okoliša te ostale djelatnosti gospodarenja otpadom

Izvor: Djelo autora, (Podaci: NN/ NKD 2007)

Grafikon br. 10: Usporedba godišnjeg rasta BDP-a u Europskoj uniji, Republici Hrvatskoj, SAD-u i Kini

Izvor: Djelo autora, (Podaci: Svjetska banka, dostupno na:

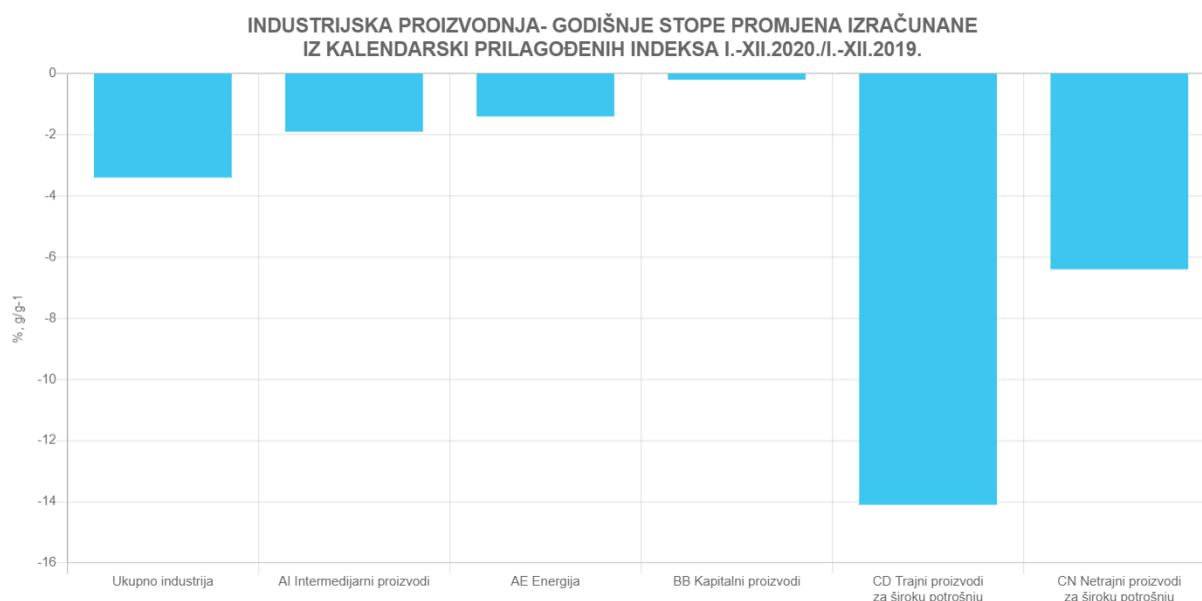
https://data.worldbank.org/indicator/NV.IND.TOTL.CD?end=2020&name_desc=false&start=2002)

Jedan od ključnih pokazatelja razvoja gospodarstva neke države upravo je BDP. Na grafikonu je prikazana usporedba godišnjeg rasta BDP-a u razdoblju od 2002. do 2020. godine za područje Europske unije, Republike Hrvatske, Sjedinjenih Američkih Država i Kine. Krivulje Republike Hrvatske i Unije imaju vrlo slične trendove kretanja kroz godine. Slične trendove ima i SAD dok Kina ima različite trendove kretanja godišnjeg rasta BDP-a. U gospodarskim krizama 2008. i 2019. godine najveći godišnji pad ima Hrvatska, potom slijedi Europska unija, dok je Kina imala najmanji pad BDP-a. Tijekom 2020. godine zaustavljen je pozitivan rast realnog BDP-a koji je započeo u 2015. godini nakon šest godina recesije. Prosječan rast realnog BDP-a Republike Hrvatske iznosio je 2,9% za razdoblje od 2015. - 2019. godine što je rezultat rasta osobne potrošnje⁹² tako da je Hrvatska tek tijekom navedenog razdoblja postigla višu razinu

⁹² Hrvatska udruga poslodavaca (2020.): Hrvatsko gospodarstvo u 2020. i očekivanja za 2021. iz perspektive poduzetnika, Zagreb, str. 9

realnog BDP-a u odnosu na 2008. godinu, odnosno početak krize. Početkom 2020. godine gospodarstvo Hrvatske ulazi u očekivano usporavanje stope rasta u odnosu na prethodnu godinu. Zbog pandemije uzrokovane širenjem virusa COVID-19 i donesenih mjera za sprječavanja širenja i suzbijanja tijekom prvog tromjesečja bilo je jasno da će globalno gospodarstvo zabilježiti značajni pad u 2020. godini.

Slika br. 5 : Industrijska proizvodnja u razdoblju 2019. - 2020. godine

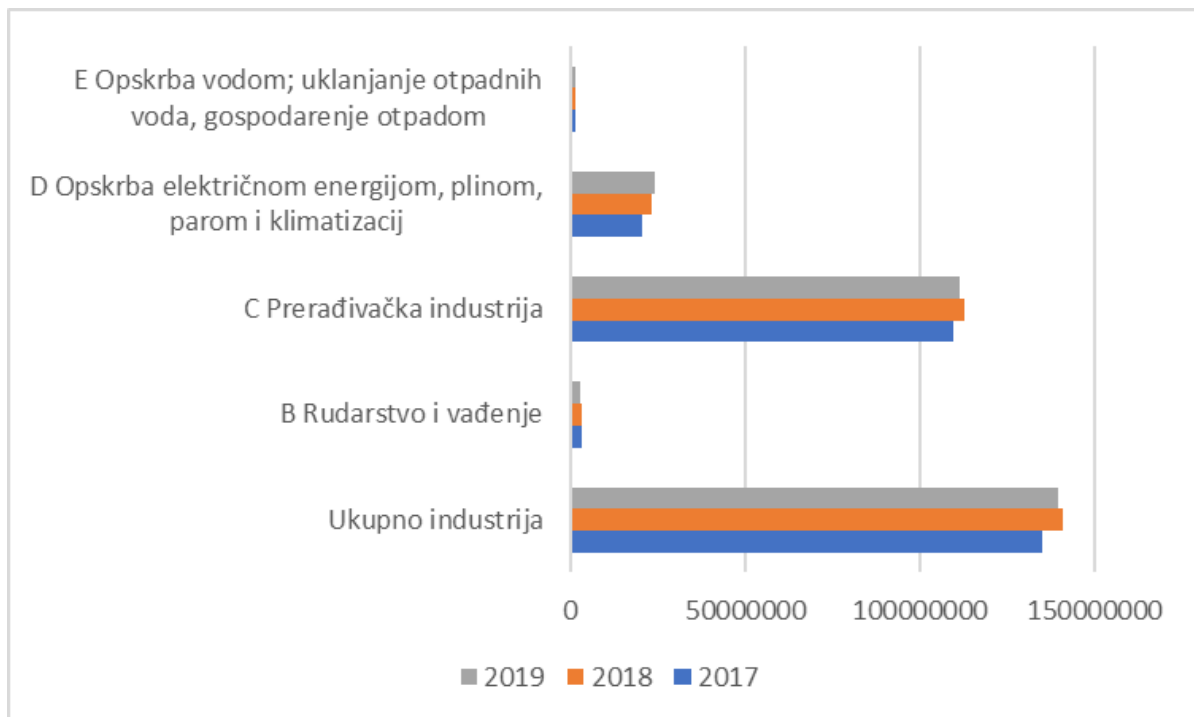
Izvor: https://www.dzs.hr/Hrv/Covid-19/industrija-industrijska_proizvodnja_12_20.html,

preuzeto: 02. rujna 2021.

Kao i u brojnim državama u kojima se dogodila deindustrijalizacija i u Hrvatskoj se trend u gospodarstvu promijenio u smjeru povećanja razine pružanja usluga u ukupnom prometu gospodarstva. Navedeno je rezultiralo smanjenjem udjela industrije i poljoprivrede u ukupnom BDP-u. Zadnja kriza industrije u Republici Hrvatskoj uzrokovana je pandemijom virusa COVID-19, zbog koje je industrijska proizvodnja u gotovo cijeloj 2020. godini pala za 3,4% u odnosu na 2019. godinu. Navedeni podaci su prikazani na grafikonu za godišnje stope industrijske proizvodnje u razdoblju od 2019. do 2020. godine. Zabilježen je pad u pet najvažnijih industrijskih grana, a to su: proizvodnja intermedijarnih proizvoda, proizvodnja energije, proizvodnja kapitalnih proizvoda te proizvodnja trajnih i netrajnih proizvoda za

široku potrošnju. Najveći pad od 14,1% zabilježen je u proizvodnji trajnih proizvoda za široku proizvodnju. U proizvodnji netrajnih proizvoda za široku potrošnju zabilježen je pad od 6,4%, intermedijarnim proizvodima pad od 1,9%, energiji pad od 1,4% i u kapitalnim proizvodima pad od 0,2%.

Grafikon br. 11: Vrijednost prodanih industrijskih proizvoda u 2018. godini

Izvor: Djelo autora, (Podaci: DZS)

Prema dostupnim podacima Državnog zavoda za statistiku grafikon prikazuje vrijednost prodanih industrijskih proizvoda u 2018. godini prema djelatnostima. Značajno najveći udio vrijednosti prodanih industrijskih proizvoda ima prerađivačka industrija što dodatno ukazuje na važnost i značaj prerađivačke industrije u Republici Hrvatskoj. Potom slijede opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija te rudarstvo. Na začelju s najmanjim udjelom vrijednosti prodanih industrijskih proizvoda nalazi se djelatnost opskrbe vodom, uklanjanje otpadnih voda i gospodarenje otpadom.

4.3. INDUSTRIJSKA STRATEGIJA REPUBLIKE HRVATSKE

U današnje vrijeme ubrzane globalizacije sve promjene odvijaju se vrlo brzo te imaju obilježja četvrte industrijske revolucije i zelene tranzicije. Isto je popraćeno nizom negativnih utjecaja kao što su klimatske promjene, pandemija, geopolitički poremećaji ili migracije, a planiranje budućnosti predstavlja veliki izazov. Važno je pravovremeno utvrđivanje i prepoznavanje trendova, vlastitih slabosti i prednosti kako bi se na vrijeme moglo suočiti s nepoznatim okolnostima te pravovremeno iskoristiti razvojne prilike. Za iskorištavanje svojih potencijala, Hrvatskoj već danas treba vizija predstojećeg razvoja s jasnim ciljevima. Kao članici Europske unije Republici Hrvatskoj su na raspolaganju i novčana sredstva iz europskih fondova kao važan čimbenik prilikom ostvarivanja ciljeva, međutim ona zahtijevaju kvalitetna planiranja kako bi se mogla što bolje i u potpunosti iskoristiti. Europska unija novčanim sredstvima iz strukturnih i investicijskih fondova financira brojne projekte i programe. Strukturni i investicijski fondovi su: Europski fond za regionalni razvoj (EFRR), Europski socijalni fond (ESF), Kohezijski fond (KF), Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR) i Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR)⁹³. Za gospodarske subjekte dostupno je više mogućnosti financiranja poput mikrofinanciranja, poslovnih zajmova, jamstava i vlasničkog kapitala⁹⁴. Za financiranje iz sredstava Europske unije mogu se prijaviti sve vrste poduzeća iz svih sektora neovisno o veličini.

Industrijska strategija Republike Hrvatske za prošlo razdoblje 2014. – 2020. godine sadržala je neka od načela suvremene industrijske politike Europske unije i načela usvojena u razvojnim dokumentima Republike Hrvatske. Navedenom industrijskom strategijom nastojala se analizirati cjelokupna industrija kako bi se utvrdile perspektive za rast i razvoj, ojačala konkurentnost gospodarstva, utvrdili strateški ciljevi, usvojio smjer djelovanja i alokacije resursa te provedbe strategije.

⁹³ Europska komisija: Financiranje sredstvima EU, dostupno na: https://europa.eu/european-union/about-eu/funding-grants_hr, (05. rujna 2021.)

⁹⁴ Europska komisija: Financiranje i financijska sredstva, dostupno na: https://europa.eu/youreurope/business/finance-funding/getting-funding/access-finance/index_hr.htm, (20. rujna 2021.)

Industrijskom strategijom utvrđena su 4 prioriteta područja djelovanja, a to su⁹⁵:

- stvaranje stabilnog investicijskog okruženja
- poticanje strateške suradnje industrije i obrazovnog sustava
- restrukturiranje javne uprave i administracije
- razvoj tržišta kapitala.

Strategijom su utvrđeni i navedeni ciljevi⁹⁶:

- definiranje i izrada metodološke osnove
- analiza strateških smjernica Europske unije
- analiza kvantitativnih i kvalitativnih obilježja hrvatske industrije
- razvoj modela vrednovanja industrijskih poddjelatnosti
- utvrđivanje strateških ciljeva i prioriteta područja
- utvrđivanje mjera realizacije strateških ciljeva
- razvoj modela provedbe Strategije
- izrada plana aktivnosti provedbe Strategije.

Nacionalnom razvojnom strategijom do 2030. godine kao aktom strateškog planiranja razvoja Republike Hrvatske želi se utjecati na poticanje rasta gospodarstva. Strategija je utemeljena na konkurentskim potencijalima i izazovima na regionalnoj, nacionalnoj, europskoj i globalnoj razini. Elementi strateškog okvira predstavljaju viziju Hrvatske u razvojnim smjerovima i strateškim ciljevima. Ova strategija rezultat je konstruktivnog dijaloga uključenih u rad Međuresorne radne skupine te sedam tematskih i pet radnih skupina za horizontalne politike⁹⁷.

Vizija Hrvatske za 2030. godinu prikazuje sigurnu zemlju prepoznatljivog identiteta, kvalitetnih životnih uvjeta, jednakih prilika i očuvanih resursa. Takvoj viziji doprinijet će ostvarivanje strateških ciljeva i provedba razvojnih smjerova, na koje je svakako negativno

⁹⁵ Vlada RH: Industrijska strategija Republike Hrvatske 2014. - 2020., dostupno na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/2016/Sjednice/2014/182%20sjednica%20Vlade/182%20-%201.pdf> (05. rujna 2021.)

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ Vlada RH: Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, Dostupno na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/Vijesti/2020/11%20studeni/12%20studenog/Nacrt%20NRS%202030%20i%20Dodaci-12112020.pdf>, (02. rujna 2021.)

djelovala globalna kriza uzrokovana pandemijom koja je svoj utjecaj ostavila i na sve aspekte društva i gospodarstva. Navedeni smjerovi i ciljevi trebaju djelovati kako bi se otklonili štetni utjecaji i potakle gospodarstvo na što brži oporavak. Korisno je napomenuti kako su postavljeni ciljevi u okviru Europskog zelenog plana i Europskog teritorijalnog programa 2030. godine koji će biti temelj održivom, uključivom i inovativnom razvoju Hrvatske te doprinijeti boljoj otpornosti gospodarstva i društva u budućim krizama⁹⁸.

Prema Nacionalnog razvojnoj strategiji smjerovi razvoja za Republiku Hrvatsku su:

- održivo gospodarstvo i društvo
- jačanje otpornosti na krize
- zelena i digitalna tranzicija i
- ravnomjeran regionalni razvoj⁹⁹.

Hrvatska će svoj razvoj i gospodarski rast bazirati na produktivnijem javnom i privatnom sektoru, stvaranju i primjeni znanja, poticanju ulaganja i inovacija te novih tehnologija u cilju izgradnje stabilnog, tehnološki dinamičnog i izvozno orijentiranog gospodarstva. Na ovaj će razvoj utjecati djelotvornija javna uprava i pravosuđe, odnosno izgradnja društva zasnovanog na zakonodavstvu, ulaganje u ljude te uključivanje svih društvenih skupina u svijet rada.

Strateški ciljevi su:

- „konkurentno i inovativno gospodarstvo s prioritetom javnih politika prema razvoju konkurentne, zelene i digitalne industrije, poduzetništva i obrta, znanosti i tehnologije, održivog, inovativnog i otpornog turizma i kulture i medija.
- obrazovani i zaposleni ljudi stjecanje i razvoj temeljnih i strukovnih kompetencija, unaprjeđenje visokog obrazovanja, usklađeno i perspektivno tržište rada
- učinkovito i djelotvorno pravosuđe, javna uprava i upravljanje državnom imovinom
- globalna prepoznatljivost i jačanje međunarodnog položaja i uloge Hrvatske“¹⁰⁰.

⁹⁸ Vlada RH: Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine, dostupno na: <https://hrvatska2030.hr/>, (02. rujna 2021.)

⁹⁹ Ibid.

¹⁰⁰ Ibid.

Globalna prepoznatljivost i ojačavanje međunarodnog položaja, kako unutar Unije, tako i u svijetu ključan je strateški interes Republike Hrvatske. Građani žele živjeti u što sigurnijoj državi koja ima status i međunarodno obilježje mjesta poželjnoga za život. Navedena kriza snažno je utjecala na zdravstveni sustav stoga je fokus na jačanju otpornosti gospodarstva, ali i cjelokupnog društva u cjelini. Potrebno je ublažiti i negativne demografske trendove, ali i stvoriti poticano okruženje za život i za ulaganja. Hrvatska želi postati jedna od predvodnica u zelenom gospodarstvu i uvođenju čistih, jeftinijih i zdravijih oblika prijevoza promicanjem sigurne i održive prometne politike¹⁰¹. Kako bi u tome uspjela potrebno je ulagati u digitalnu infrastrukturu i poticati provođenje brojnih pametnih digitalnih rješenja. Zelenu i digitalnu tranziciju će se nastojati postići prelaskom na čistu energiju, poticanjem zelenih i plavih ulaganja, dekarbonizacijom, razvojem kružnog gospodarstva, jačanjem samodostatnosti u proizvodnji hrane, razvojem biogospodarstva te očuvanjem ekosustava i bioraznolikosti¹⁰².

4.4. PERSPEKTIVA RAZVOJA INDUSTRIJE REPUBLIKE HRVATSKE

Ulaskom u Europsku uniju Republici Hrvatskoj se otvorila nova perspektiva razvoja. Postaje dio tržišta koje čini gotovo trećinu svjetskog tržišta, a samim time ima i veći međunarodni utjecaj. Unutar zajedničkog tržišta prisutna je politička i gospodarska stabilnost i sigurnost. Otvaraju se i brojne mogućnosti korištenja financijskih sredstava iz Fondova Europske unije za razvoj. Sudjelovanjem na zajedničkom tržištu ubrzava se rast i razvoj industrije. Brojni hrvatski industrijski proizvodi postaju dostupniji diljem Europe zbog jednostavnijeg plasmana na tržište. Potom su uslijedile brojne reforme kojima je cilj poboljšanje poslovnog okruženja, reforme u pravosudnom sustavu, jednostavnija registracija tvrtki te uklanjanja administrativnih barijera prema ulaganjima. Prisutna je znatno veća mobilnosti radne snage zbog olakšanja putovanja, ali i studenata kojima se otvaraju nove mogućnosti studiranja u mnogim razvijenijim državama članicama. I turizam kao grana gospodarstva doživljava uzlet upravo zbog dodatnog promoviranja prirodnih ljepota i značajki unutar tržišta Unije. Republika Hrvatska jedna je od država članica Europske unije s prirodnim resursima koji nisu u dovoljnoj mjeri iskorišteni. Brojna neiskorištena ležišta nemetalnih i metalnih mineralnih sirovina trebala bi biti iskorištena te postati nekim od pokretača hrvatskog gospodarstva. Također, uz dodatna ulaganja u

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² Ibid.

istraživanja i razvoj te eksploatacije energetske sirovine, Republika Hrvatska mogla bi steći energetske neovisnost, ali i smanjiti uvoz energetskih derivata jer bi većinu energetskih sirovina mogla proizvesti sama za svoje potrebe. Zbog svog geostrateškog položaja osim prolaska energetskih derivata mogućnosti su i u iskorištavanju obnovljivih izvora energije. Republika Hrvatska energetski je učinkovitija od prosjeka država članica Europske unije. Republika Hrvatska ima veliki potencijal u proizvodnji prehrambenih proizvoda obzirom na mogućnosti zapošljavanja i rasta, iako je sveprisutan problem nedostatak kvalificirane radne snage. Djelatnost turizma iznimno je bitna jer je povezivanjem s poljoprivrednom proizvodnjom moguće dodatno privući ulaganja i kapital koji su potrebni za daljnji razvoj industrijske proizvodnje. Modernizacijom poljoprivredne proizvodnje utječe se na očuvanje okoliša.

5. ZAKLJUČAK

Gotovo sve države teže razvitku kako bi mogle unaprijediti gospodarstvo te postati što konkurentnijima na globalnom tržištu. Bitno je napomenuti kako bi dobro planirana industrijska politika, uz monetarnu i fiskalnu politiku, trebala biti glavni čimbenik rasta gospodarstva. Uporaba navedenih politika u nekoj državi ovisi o njenom gospodarstvu i političkim čimbenicima. Sve države industrijsku politiku kreiraju na temelju svojih mogućnosti i stanja gospodarstva te se industrijske politike razvijenih država znatno razlikuju od onih koje su u procesu razvoja. Ista je politika usmjereni proces koji kontrolira i vodi promjene u gospodarstvu s ciljem rasta. Također se može kazati da je industrijska politika ciljano unaprjeđivanje industrijskog rasta i ostvarivanja predviđenih zadaća industrijalizacije, a ona se mora provoditi zajedno s ostalim politikama države kako bi rezultirala s povećanjem zaposlenosti, stabilnosti i ekonomskim rastom. Na važnost industrije za gospodarstvo Europske unije ukazuju i podaci o ukupnom broju zaposlenih u industriji, bruto dodanoj vrijednosti te izvozu. Postoje dva osnovna oblika industrijske politike, a to su horizontalna i vertikalna industrijska politika.

Glavni i najvažniji cilj industrijske politike Europske unije je poticanje konkurentnosti. Poticanjem konkurentnosti industrije kao vrlo bitnog aspekta gospodarstva utječe se i na rast cjelokupnog gospodarstva Europske unije. Bitan segment industrijske politike je i poticanje uvođenja inovacija i provođenje istraživanja što će posljedično ostvariti efikasniju proizvodnju. U fokusu su poduzeća koja proizvode na ekološki održiv način i kao takva su dodatno istaknuta i promovirana. Industrijskom politikom želi se osigurati dobro funkcioniranje jedinstvenog unutarnjeg tržišta.

Ulaskom u Europsku uniju Republici Hrvatskoj su pružene brojne mogućnosti sudjelovanja u raznim fondovima Unije, međutim za dobro iskorištavanje novčanih sredstava iz istih potrebno je utvrditi i provoditi nacionalne ekonomske politike temeljene na čvrstim, ali realnim korijenima. U svim industrijskim djelatnostima ima mnogo prostora za napredak i usavršavanje industrijske proizvodnje. Republika Hrvatska ima značajan potencijal u proizvodnji prehrambenih proizvoda obzirom na mogućnosti zapošljavanja i rasta, iako je prisutan problem nedostatka kvalificirane radne snage. Povezivanjem s poljoprivrednom proizvodnjom i mogućom potencijalnom potražnjom proizašlom iz turizma djelatnost proizvodnje prehrambenih proizvoda u mogućnosti je privlačiti ulaganja i kapital koji su potrebni za daljnji razvoj industrijske proizvodnje. Također radi povećanja prodaje prehrambenih proizvoda vlastitih marki stranih i domaćih trgovačkih lanaca raste mogućnost povećanja prodaje i izvoza

industrijskih proizvoda domaćih proizvođača. Potrebno je potaknuti proizvođače da se orijentiraju i na izvoznu proizvodnju. Gospodarstvo, a samim time i investicijska klima, su i dalje snažno opterećeni raznim administrativnim barijerama stoga su potrebne strukturne reforme. Upravo takvim reformama bi se potaknuo dolazak raznih investitora što bi ujedno doprinijelo uvođenjem brojnih inovacija u industrijsku proizvodnju.

POPIS LITERATURE

1. Agencija za mobilnost i programe EU: Obzor Europa, dostupno na: <https://www.mobilnost.hr/hr/sadrzaj/programi/obzor-europa/>
2. Banožić, H. (2019.): Geneza Europske unije, diplomski rad, Osijek
3. Državni zavod za statistiku: Europsko gospodarstvo od početka tisućljeća, dostupno na: https://www.dzs.hr/european_economy/images/pdf/European-Economy-DigitalPublication-2018_hr.pdf?lang=hr
4. Europska komisija (2021.): Ažuriranje Industrijske strategije iz 2020.: prema jedinstvenom tržištu za oporavak Europe, dostupno na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hr/ip_21_1884
5. Europska komisija: Europska industrijska strategija, dostupno na: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/european-industrial-strategy_hr
6. Europska komisija: Europski plan oporavka, dostupno na: https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_hr
7. Europska komisija: Europski zeleni plan: razvoj održivog plavog gospodarstva u Europskoj uniji, dostupno na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hr/ip_21_2341
8. Europska komisija: Industrija EU okrenuta budućnosti, dostupno na: <https://op.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/62fd3549-8e50-11e9-9369-01aa75ed71a1/language-hr/format-PDF/source-search>
9. Europska komisija: Financiranje i financijska sredstva, dostupno na: https://europa.eu/youreurope/business/finance-funding/getting-funding/access-finance/index_hr.htm
10. Europska komisija (2017.): Industrija u Europi, dostupno na: http://knjiznica.sabor.hr/pdf/E_publicacije/Industrija%20u%20Europi.pdf
11. Europska komisija: Održivo financiranje i taksonomija EU-a: Komisija poduzima daljnje korake za usmjeravanje novca u održive aktivnosti, dostupno na: https://ec.europa.eu/croatia/news/sustainable_finance_and_eu_taxonomy_commission_takes_further_steps_to_channel_money_towards_sustainable_activities_hr
12. Europska komisija: Povijest Europske unije, dostupno na: https://europa.eu/european-union/about-eu/history_hr

13. Europska komisija (2010.): PRIOPĆENJE KOMISIJE EUROPA 2020. Strategija za pametan, održiv i uključiv rast, COM(2010) 2020, Bruxelles
14. Europska komisija: Radna mjesta i gospodarstvo tijekom pandemije koronavirusa, dostupno na: https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/coronavirus-response/jobs-and-economy-during-coronavirus-pandemic_hr
15. Europska komisija: Schengen (sporazum i konvencija), dostupno na: https://eur-lex.europa.eu/summary/HR/schengen_agreement
16. Europska komisija: Europa 2020., dostupno na: <https://strukturfondovi.hr/wp-content/uploads/2017/03/Strategija-EUROPA-2020.-hr.pdf>
17. Europska komisija: Ugovor iz Rima, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=LEGISSUM%3Axy0023>
18. Europski parlament: EP nakon Ugovora iz Lisabona: važnija uloga u oblikovanju Europe, dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/hr/powers-and-procedures/the-lisbon-treaty>
19. Europski parlament: Mala i srednja poduzeća, dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/63/mala-i-srednja-poduzeca>
20. Europski parlament: Obrambena industrija, dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/65/obrambena-industrija>
21. Europska unija: EU ukratko, dostupno na: https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_hr
22. Europska komisija: Financiranje sredstvima EU, dostupno na: https://europa.eu/european-union/about-eu/funding-grants_hr
23. Europska unija: Gospodarstvo, dostupno na: https://europa.eu/european-union/about-eu/figures/economy_hr
24. Europska unija: Ugovor iz Rima (EEZ), dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=LEGISSUM%3Axy0023>
25. Europsko vijeće: Jedinstveno tržište EU, dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/deeper-single-market/>
26. Europska središnja banka: Pet činjenica koje trebate znati o Ugovoru iz Maastrichta, dostupno na: https://www.ecb.europa.eu/explainers/tell-me-more/html/25_years_maastricht.hr.html
27. Eurostat (2020.): Rezultat gospodarskih aktivnosti u državama članicama EU, dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20201028-1?inheritRedirect=true&redirect=%2Feurostat%2F>

28. Herceg, T. (2020.): Deindustrijalizacija i njezin utjecaj na ublažavanje buduće krize – slučaj Europske unije, Poslovna izvrsnost, god. XIV (2020) br. 2, Zagreb
29. Hrvatska gospodarska komora (2021.): Gospodarska kretanja 2021., Zagreb, dostupno na:
<https://www.hgk.hr/documents/gospodarskakretanja122021www605b54e2d9ebc.pdf>
30. Hrvatska udruga poslodavaca (2020.): Hrvatsko gospodarstvo u 2020. i očekivanja za 2021. iz perspektive poduzetnika, Zagreb
31. Institut za društveno odgovorno poslovanje: Održive financije: Akcijski plan Komisije za zelenije i čišće gospodarstvo, dostupno na: <http://www.idop.hr/hr/dop-trendovi/zanimljivosti/odrzivo-financiranje/odrzive-financije-akcijski-plan-komisije-za-zelenije-i-cisce-gospodarstvo/>
32. Jovančević, R. (2020.): Ekonomika i ekonomske politike Europske unije, Zagreb
33. Jovančević, R. (2005.): Ekonomski učinci globalizacije i Europska unija, Zagreb
34. Jurlin, K., Samardžija, V., Basarac Sertić, M (2018.): Konkurentnost, pametna specijalizacija i investicije u novim državama članicama EU i Hrvatskoj, Zagreb
35. Ministarstvo gospodarstva Republike Hrvatske (2014.), Industrijska strategija Republike Hrvatske 2014.- 2020., Zagreb
36. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova: Općenito o Vijeću Europe, dostupno na: <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi0/multi-org-inicijative/vijece-europe/opcenito-o-vijecu-europe/>
37. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova: Hrvatska i Europska unija, dostupno na: <http://www.mvep.hr/hr/hrvatska-i-europska-unija/o-europskoj-uniji/iz-povijesti/>
38. NKD 2007. s objašnjenima, dostupno na: https://www.dzs.hr/App/NKD_Browser/assets/docs/NKD_2007_objasnjenja.pdf
39. Novosel, N.: Ugovor o osnivanju Europske zajednice za atomsku energiju (EURATOM) i buduće obveze Republike Hrvatske, dostupno na: https://inis.iaea.org/collection/NCLCollectionStore/_Public/44/128/44128526.pdf
40. Obadić, A. i Tica, J. (2016) Gospodarstvo Hrvatske. Zagreb: Ekonomski fakultet
41. Skupina autora (2020.): Ekonomska politika Hrvatske u 2021., Hrvatska poslije pandemije
42. Službeni list Europske unije: Ugovor iz Nice, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=legisum%3Axy0012>
43. Službeni list Europske unije: Kriteriji za pristupanje, dostupno na: https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/accesion_criteria_copenhagen.html?locale=hr

44. Ožanić, M. (2019.): Povijest industrije – što je to, zašto nam treba i kako ju proučavati, dostupno na: <http://www.sveopoduzetnistvu.com/index.php?main=clanak&id=193>
45. Vijeće Europske unije: Obzor Europa: osiguravanje utjecaja EU-ovih ulaganja u inovacije i istraživanja, dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/horizon-europe/>
46. Vlada RH: Industrijska strategija Republike Hrvatske 2014. - 2020., dostupno na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/2016/Sjednice/2014/182%20sjednica%20Vlade/182%20-%201.pdf>
47. Vlada RH: Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine, dostupno na: <https://hrvatska2030.hr/>
48. Vlada RH: Nacrt prijedloga Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, dostupno na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/Vijesti/2020/11%20studeni/12%20studenog/Nacrt%20NRS%202030%20i%20Dodaci-12112020.pdf>
49. Vrhovec-Žohar K., Klopotan I. (2014.): Mala i srednja poduzeća u EU – izazov uvođenja jedinstvene valute 12 godina poslije, Tehnički glasnik 8, str. 443-450

Novinski članci i izvori s interneta

1. Nepoznat autor (2021.): Industrijska proizvodnja u EU usporila u travnju; u Hrvatskoj pad, dostupno na: <https://www.seebiz.eu/ekonomija/industrijska-proizvodnja-u-eu-usporila-u-travnju-u-hrvatskoj-pad/259873>
2. Nepoznat autor (2019.): Slovenija omogućila grupno ulaganje u proizvodnju zelene energije, dostupno na: <https://novac.jutarnji.hr/novac/novi-svijet/slovenija-omogucila-grupno-ulaganje-u-proizvodnju-zelene-energije-8737394>
3. Oračić, D. (2020.): Slovenski industrijski radnici više nego dvostruko produktivniji od hrvatskih, dostupno: <https://www.poslovni.hr/kolumne/slovenski-industrijski-radnici-vise-nego-dvostruko-produktivniji-od-hrvatskih-4251408>

POPIS SLIKA, GRAFIKONA I TABLICA

Slika br. 1: Zemlje članice Europske unije.....	10
Slika br. 2: Kružno gospodarstvo	13
Grafikon br. 1: Udio BDP-a Europske unije u svjetskom BDP-u u 2018. godini.....	15
Grafikon br. 2: Udio izvoza Europske unije u ukupnom svjetskom izvozu u 2019. godini.	16
Grafikon br. 3: Udio uvoza Europske unije u ukupnom svjetskom uvozu u 2019. godini ..	17
Grafikon br. 4: Ukupne novčane potpore Europske unije nakon krize uzrokovane virusom COVID-19	20
Slika br. 3: Četiri faze industrijske revolucije	23
Slika br. 4 : Prikaz kretanja broja zaposlenih u poljoprivredi, industriji i uslugama	24
Grafikon br. 5: Udio država članica u ukupnom BDV-u industrije Europske Unije u 2016. godini.....	27
Grafikon br. 6: Strateška ovisnost Europske unije o uvezenim sirovinama.....	29
Grafikon br. 7: Prikaz 10 ekonomskih grana u ukupnom BDV-u Europske unije za 1999. i 2019. godinu	30
Grafikon br. 8: Udio industrije i prerađivačke industrije u ukupnoj dodanoj vrijednosti Europske unije za razdoblje od 2005. do 2018. godine.....	31
Grafikon br. 9: Godišnje stope rasta industrijske proizvodnje država članica Europske unije u 2020. godini	41
Tablica br. 1: Prikaz glavnih industrijskih djelatnosti i područja (B – E)	44
Grafikon br. 10: Usporedba godišnjeg rasta BDP-a u Europskoj uniji, Republici Hrvatskoj, SAD-u i Kini.....	45
Slika br. 5: Industrijska proizvodnja u razdoblju 2019.-2020. godine	46
Grafikon br. 11: Vrijednost prodanih industrijskih proizvoda u 2018. godini	47